

Днес в броя

15% от приема в икономически специалности с матура по математика още тази година

Иван Симеонов, учител в СМГ: „Хубаво би било във всяко училище да има профилирана паралелка по математика, но няма достатъчно учители. Много е важно началните учители да са най-добрите и високоплатените и да имат глобален поглед върху математическото развитие на децата“

Антоанета Василева, координатор на Националния център за безопасен интернет: „Социалните мрежи променят начина, по който се възприема онлайн съдържанието. Децата не разбират рисковете и се излагат на опасни предизвикателства, дезинформация и нови форми на манипулация“

Българска академия на науките
www.bas.bg

®

АЗ·БУКИ

Четете ни на www.azbuki.bg

НАЦИОНАЛЕН СЕДМИЧНИК ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА

Вестникът е правопреемник на първото официално издание на Министерството на просвещението – „Училищен преглед“ – 1896 г.

Брой 12 (1707) 27 март – 2 април 2025 г. Година XXXIII. Под името „Аз-буки“ вестникът излиза от 10 април 1991 г. Цена 1,90 лв.

Снимка Олег Попов

Зам.-министърът на образованието и науката Таня Михайлова разговаря в кабинета си с ученици и педагози от Професионалната гимназия по икономика и мениджмънт в Пазарджик, които гостуваха в МОН и се запознаха как функционират дирекциите и звената в Просветното министерство

Приобщаващото образование на фокус

Стела МАРИНОВА

Да започнат обсъждания за усъвършенстване модела на приобщаващото образование и да бъде сформирана работна група с участието на всички заинтересовани страни и народни представители. Такъв ангажимент пое министърът на образованието и науката Красимир Вълчев по време на участието си в кръгла маса на тема „Приобщаващото образование на ученици със специални образователни потребности – добри модели и нови предизвикателства“, която се организира по инициатива на депутата от ресорната комисия в Народното събрание Йорданка Фандъкова.

„За да изготвим най-добрите предложения, ни трябва време и вашата експертиза“, обрна се Вълчев към участниците във форума. По думите на министъра, би могло да бъдат предприети и по-бързи мерки. Вълчев даде пример с провеждането на съвместни квалификации.

„Искаме тази кръгла маса да бъде работна и до 2 – 3 месеца да финализираме процеса за предложения на промени в приобщаващото образование“, заяви, от своя страна, Фандъкова. Тя добави, че тази дискусия е първата от поредицата дискусии, които възнамерява бъдат организирани. В последващите ще бъдат поканени и представители и на институции, които имат отношение по темата.

Фандъкова представи и данни на МОН относно броя на децата със специални образователни потребности от влизането в сила на Просветния закон през учебната 2016/2017 г. до настояща 2024/2025 г. Той се е увеличил с 5317 деца – от 14 054 и на 19 371.

В същото време директорът на Дирекция „Приобщаващо образование“ в МОН Грета Ганчева отчете увеличение на средствата за ресурсно подпомагане, както и на броя на ресурсните учители, психолозите, логопедите и помощниците на учителите за периода от 2016 до днес.

Тя обясни, че работят по идеята за диференциране на стандартите за допълнителна подкрепа за личностно развитие на базата на подкрепата, от която всяко дете има нужда.

На стр. 3

Държавата ще финансира обучение и след първо висше

Промяната цели да се повиши интересът към търсени от бизнеса специалности и възможностите за преквалификация

Държавата ще финансира придобиването и на втора и следваща образователно-квалификационна степен във висшето образование. Това предвижда законопроект за изменение на Закона за висшето образование, внесен на 20 март от председателя на Парламентарната здравна комисия и член на Комисията по образованието и науката Костадин Ангелов и народните представители Йорданка Фандъкова, Даниела Дженева, Христина Георгиева, Фиданка Кацарева и Десита Петкова, които също са членове на Образователната комисия в НС.

С изменението се отменя разпоредбата в Закона за висшето образование, според която трансфери от държавния бюджет не се предоставят за издръжка на обучението на студенти и докторанти, които се обучават за придобиване на същата или по-ниска образователно-квалификационна степен. Според вносителите отпадането на огра-

ничението е възможност и мярка, за да се разшири достъпът до качествено висше образование в България.

„Осигуряване на средства от държавния бюджет и за тази категория студенти и докторанти ще даде възможност повече хора да се насочат към кандидатстване по държавна поръчка. Това ще увеличи конкуренцията, ще има по-голям и по-добър подбор за местата в университетите“, се посочва в мотивите за промяната.

Отбелязва се още, че според анализи около 10% от приема по държавна поръчка всяка година остава нереализиран и ако има повече кандидат-студенти, този прием ще може да се изпълни.

Вносителите смятат още, че предлаганата мярка би довела до увеличение на интереса към висшето образование, като се очаква в държавните висши училища, които до момента не са запълвали местата

за държавна поръчка, да постъпят допълнителни приходи вследствие на евентуалния по-голям брой обучавани студенти.

Освен това изменението цели да се повиши достъпът до качествено образование на всички лица, без значение на техния социално-икономически статус, и финансовите средства да не бъдат пречка за включването в образователната система на всички граждани. Разширява се и възможността за свободен избор от страна на кандидатите на специалност в областта на висшето образование въз основа на личните им предпочитания и способности, без да се налага да се съобразяват със социално-икономическия си статус. По този начин повече хора ще бъдат стимулирани да разширяват квалификацията си, като продължават обучението си във висшите училища в страната.

На стр. 2

В МИНИСТЕРСКИЯ СЪВЕТ

Министерският съвет одобри изменение на Програма „Научни изследвания, иновации и дигитализация за интелигентна трансформация“ (ПНИИДИТ) 2021 – 2027 г. След извършен междинен преглед се увеличава бюджетът за подкрепа на компании от Югозападния регион в преход от 205 млн. евро на 266 млн. евро. По Програмата се предвижда създаването на национален компетентен орган за сигурни спътникови комуникации, както и на помощна пилотна ИИ платформа, която да създава и обслужва различни приложения за наблюдение. Въвежда се и нов Приоритет 4, чрез който ще се подпомага развитието на стратегически технологии за България и разгръщане на потенциала за междусекторно сътрудничество за иновации.

Приетите промени целят ускоряване на икономическото развитие чрез по-фокусирани инвестиции в научните изследвания, научната инфраструктура, иновациите, интелигентната индустрия и гр. Финансовата помощ ще бъде преведена по бюджета на Министерството на образованието и науката и по бюджета на пет общини – Несебър, Поморие, Варна, Аксаково и Балчик.

Държавата ще финансира...

От стр. 1

Така те ще увеличат своята компетентност и конкурентоспособност при последваща професионална реализация, посочват вносителите на проекта. В същото време, висшите училища ще се утвърдят като институции за учене през целия живот.

С нормативната промяна се очаква да се подпомогнат напредъкът и изпълнението по приоритетни области, цели и дейности от Стратегията за развитие на висшето образование в Република България за периода 2021 – 2030 г. Част от тях са осигуряване на достъп до висше образование и учене през целия живот с високо качество, което подпомага личностното развитие и професионалната реализация; осигуряване на финансови стимули за развитие на качествено образование и научноизследователска дейност; повишаване ролята на висшите училища като активен фактор за регионално развитие.

В проекта се посочва, че подобно изменение ще наложи осигуряването на допълнителни средства от държавния бюджет за държавните висши училища и научни организации, с които да бъде финансирано обучението на повече студенти и докторанти. Те ще бъдат разчитани в хода на бюджетната процедура за съответната година като разходи/трансфери за издръжка на обучението на студентите и докторантите. Във връзка с това се предвижда промяната да влезе в сила от 1 януари 2026 г.

Идеята държавата да финансира придобиване на втора и последваща образователно-квалификационна степен, бе анонсирана преди дни от министъра на образованието и науката Красимир Вълчев пред Съвета на ректорите. Той обясни, че това означава държавата да може да финансира както придобиването на втора и следваща бакалавърска степен, така и на магистърска или магистърска след бакалавърска степен.

Към момента студентите у нас имат право да се обучават в т.нар. държавна поръчка при придобиването на една бакалавърска, една магистърска или магистърска след бакалавърска и една докторска степен. Всяка следваща беше достъпна само в платена форма на обучение.

По думите му, подобна мярка би повишила интереса към професионални направления, в които има ниско търсене от страна на студентите, но високи потребности на пазара на труда. В същото време, динамичното съвремие предполага висока вероятност хората да сменят професиите си по време на своята трудова кариера, което предполага те да имат възможности да се преквалифицират.

„Ако някой реши да се преквалифицира, такива случаи има, ние имаме основание да го финансираме от гледна точка на рентабилността на тези средства“, коментира министър Вълчев.

Той коментира още, че за следващата академична година се предвижда леко намаление на приема само в две направления. Става дума за „Педагогика на обучението по...“, където прекомерно се е разраснало предлагането на обучение за учители по спорт за сметка на подготовката на учители по математика и физика, за които няма много кандидати. Другото е „Комуникационна и компютърна техника“, където бройките са се увеличили за сметка на инженерните специалности, в които местата ще бъдат завишени. **АЗ-БУК**

Тервел Замфиров донесе първата за България световна титла в зимните спортове при мъжете. На шампионата на планетата в Швейцария студентът в Лекотехническия университет и в Националната спортна академия триумфира в паралелния слалом в сноуборда. Дни преди това 20-годишният български сноубордист стана трикратен световен шампион и при младежите до 23 години. Той спечели титлите в паралелния и в паралелния гигантски слалом, а заедно със своята 15-годишна сестра Малена – и в отборното състезание. Възпитаничката на НПМГ – София, донесе на страната ни и два сребърни медала в индивидуалните напревари по пистите в полския зимен център Закопане

Снимка: FIS

Четенето формира критическо мислене

Кръгла маса „Литературата не е музей“ събра експерти в Софийския университет

Зина СОКОЛОВА

„Литературата от всички предмети е едновременно и най-мощният инструмент за формиране на национално самосъзнание, и развива най-широк комплекс от умения, необходими за XXI век. И двете цели са еднакво важни и трябва да осигурим синергията и баланса между тях.“ Това каза министърът на образованието и науката Красимир Вълчев по време на кръгла маса за промяна на учебните програми по литература на тема „Литературата не е музей“. Форумът е организиран от Факултета по славянски филологии на Софийския университет „Св. Климент Охридски“.

„Акцентът ни не е поставен само върху математиката и природните науки. Напротив – добрата и широка хуманитарна основа е ключова за подготовката на учениците за пълноценната им личностна и професионална реализация за следващите десетилетия“, отбеляза министър Вълчев.

Той подчерта, че това формира най-широк кръг от умения – критично мислене, комуникативност, любопитство, когнитивност и др.

„За да бъдат успешни нашите деца в ерата на ефективно взаимодействие между хора и алгоритми, те трябва да бъдат повече хора“, каза още министър Вълчев.

Според него часовете по български език и литература могат да бъдат увеличени. А когато се освободи пространство за повече часове, ще могат да бъдат включени и повече съвременни автори в учебното съдържание по литература.

„Трябва да започнем разговора за учебните програми по литература, да го водим добронамерено, без обичайната злоба, без обичайното замеряне с етикети, защото обикновено всичко свършва в социалните мрежи в непродуктивна посока“, заяви, от своя страна, ректорът на СУ проф. д-р Георги Вълчев. И добави, че ще се радва не само Софийският университет, а и останалите висши училища да се ангажират с този проблем, за да може да се намерят най-добрите решения.

Проф. Вълчев добави, че иска да подкрепи усилията на сегашния екип на Министерството на образованието и науката и лично на министър Красимир Вълчев.

„Добри учебници се създават, когато има добри програми. Трябва да гледаме програмите, да създаваме учебното съдържание и добрите учебници. Трябва да създаваме и новото поколение учители, които ще вдъхнат европейско самочувствие на нашите деца“, каза ректорът на Софийския университет.

Той отбеляза, че литературата е поле, което дава среща на целия об-

ществен живот във всичките негови разнородни аспекти.

Проф. Вълчев заяви още, че никога няма да каже нещо лошо срещу учителите, „но е факт, имаме проблеми в образованието и в университетите го виждаме първи“.

„Все повече се увеличава бездната между средно и висше образование. Това е симптом и трябва заедно, подавайки си ръка, да съкратим тази бездна, за да може младите хора уверено да се чувстват граждани на България и на света в XXI век“, каза ректорът на Софийския университет.

От Факултета по славянски филология в Софийския университет отбеляза на форума, че образованието по български език и литература често е тема на спорове и дискусии. Според тях истинска промяна може да настъпи, когато реформата на учебното съдържание бъде подчинена на две първостепенни цели: да се насърчи любовта към четенето и да се затвърди критическото мислене при новите поколения, за което основният проблем е не какво преподаваш, а как го правиш.

В дискусията участваха деканът на Факултета проф. Амелия Личева, заместник-министърът на образованието и науката д-р Емилия Лазарова, актрисата Снежина Петрова, писателят Захари Карабашлиев, университетски преподаватели, учители и др.

Стратегически разговор за развитието на висшето образование

Основните реформи трябва да бъдат направени от висшите училища. Това заяви министърът на образованието и науката Красимир Вълчев по време на националния форум „Наука – висше образование – бизнес и общество“. Той е организиран от Националната агенция за оценяване и акредитация и е част от събитията, посветени на 30-годишнината от нейното създаване.

„Трябва по-често да водите стратегическия разговор при вас. Да има процедура за по-често преразглеждане на учебните програми, защото светът става все по-динамичен. Да решавате колко широки да бъдат учебните програми“, каза министър Вълчев. Той посочи, че политиката за реструктуриране на план-приема трябва да подготви децата за динамиката на пазара на труда.

Председателят на НАОА проф. д-р Елиза Стефанова сподели за намерението на Агенцията да направи каталог с

идеи и добри практики в университетите, за могат да бъдат споделени с общността. Най-добрите от тях може да бъдат отличавани всяка година.

Изпълнителният директор на ИА „Програма за образование“ Иван Попов посочи, че голяма част от европейските средства, които управлява Агенцията през този програмнен период, ще бъдат насочени за подкрепа на пазарно ориентирани научни изследвания и модернизирани на висшето образование, така че да може да отговори на нуждите на пазара на труда.

Предвижда се тази година да бъдат насочени 200 млн. лв. за въвеждане на компетентностния подход във висшите училища. Университетите ще могат да въвеждат електронно базирани програми и дигитално образователно съдържание, дигитални библиотеки и ресурси, компетентностно базирани съвместни програми. **АЗ-БУК**

Бъдещите икономисти трябва да разбират математиката

С ректорите на техническите висши училища ще се обсъди матурата по предмета да влияе върху приема в тях

Министър Красимир Вълчев на среща с ректорите на висшите икономически училища

Дуляна КОЧЕВА

„Основното послание, което искаме да отправим, е, че ако искат бъдещите студенти да учат икономика, трябва да се готвят за матура по математика.“ Това каза министърът на образованието и науката Красимир Вълчев след среща с ректорите на висши икономически училища, която се проведе в УНСС. На нея са обсъдени предложения за промени в приема на студенти в направлението „Икономика“.

От настоящата кандидатстудентска кампания 15% от приема в направленията „Администрация и управление“ и „Икономика“ ще бъдат свързани с полагането на държавен зрелостен изпит по математика. Планира се догодина този процент да стане 50%, стана ясно още от думите на министър Вълчев.

Още от 20 март зрелостниците могат да посочат, че желаят да се явят на матура по математика.

„Ще отворим системата за заявяване на допълнителна матура за поне десет дни, и който зрелостник иска, да може да смени вече посочен втори задължителен изпит за профилиращ предмет с математика или да избере допълнителен ДЗИ по математика“, съобщи още министърът.

„Трябва да изберем дали да имаме повече икономисти, или икономисти, които могат да смятат. Математиката ще бъде важна за всички, защото възпитава едни от най-ценните умения за професиите на бъдещето – концентрация, логическо мислене, създава абстрактна интелигентност“, подчерта министър Вълчев.

По думите му, ако притежават тези умения, младите хора ще имат много по-добър старт като кандидат-студенти и ще са много по-търсени като експерти на пазара на труда.

Според Вълчев решението за прием в икономическите специалности с оценка от матура по математика е стратегическо, защото от него зависи дали икономическото ни висше образование в държавните висши училища ще се позиционира в сегмента на трудното, или в сегмента на лесното

висше образование.

„Качественото висше образование е трудното висше образование. Така ще гарантираме и кадри с висока добавена стойност за индустриите, които предлагат високодоходни работни места, и по този начин да задържим младите хора с математически и технически умения в България“, категоричен бе той.

Красимир Вълчев отбеляза още, че в икономическите висши училища има опасения, че това решение може да доведе до намаляване броя на кандидат-студентите и на бъдещите студенти. Но коментира, че МОН е готово да реагира, включително и чрез допълнителна подкрепа.

Министърът бе категоричен, че в дългосрочен план това стратегическо решение ще повиши финансирането и репутацията на държавните висши училища, които предлагат обучение в тези две професионалните направления. „Това ще доведе и до повече чуждестранни студенти, както е в професионалното направление „Медицина“, каза той.

Министър Вълчев призова и частните университети да направят първата крачка в посока на въвеждането на изпит по математика като вход за прием в икономическа специалност.

„Имаме количествен, освен качествен проблем в учебните програми за средното образование. Не може часовете по езици да бъдат толкова, колкото са общо по математика и природни науки“, каза образователният министър.

Красимир Вълчев обяви, че скоро предстоят и разговори с ректорите на техническите университети в страната. „Няма как да имаме добро техническо образование без знания по математика“, категоричен е той.

На срещата е обсъден и предложен от ректори вариант да бъде въведен единен кандидатстудентски изпит по математика, който да полагат бъдещите студенти в икономическите специалности.

„Проблемите идват от средното образование. Преди години възприехме идеята за вход с оценки от матура. Това бяха временни мерки.

Сега обсъждаме полагането на общ изпит за всички бъдещи студенти в икономически специалности“, посочи ректорът на УНСС проф. Димитър Димитров.

От своя страна, проф. Евгени Станимиров, ректор на Икономическия университет – Варна, заяви, че подкрепя държавната политика да се работи с по-малко, но по-качествени студенти. Той застана и зад идеята за единен изпит за вход в икономически специалности, който да се полага в един ден от всички желаещи. Той ще е различен от матурата по математика и според проф. Станимиров ще даде втори шанс за вход в държавните висши училища.

Зам.-ректорът на Софийския университет по научноизследователската и научната проектна дейност акад. Тони Спасов отбеляза, че най-старото ни висше училище също подкрепя предложението на просветния министър и вижда в него възможност за повишаване на качеството в тези икономически специалности.

Министър Вълчев благодари на представителите на икономическите висши училища и подчерта, че МОН ще работи за насърчаване изучаването на математика в училище. Той отбеляза още, че именно в средното образование са най-важните промени, които предстоят. Вече са предприети действия в посока на промяна на учебните програми, но се планират и бързи промени, които да се приложат още от следващата учебна година.

„Сред тях е значително повишаване на учебните часове по математика и природни науки в гимназиален етап за сметка на чуждоезиковото обучение и часовете за профилирана подготовка. Няма да negliжираме чуждоезиковото обучение, а ще балансираме системата така, че средният брой часове да е близък до този в повечето европейски страни“, обясни министър Вълчев.

МОН планира също увеличение на часовете по български език и литература, както и анализ на възможностите за завишаване на тези по история и цивилизации, география и икономика и гражданско образование.

Кампания на Института за български език – БАН, и в. „Аз-буки“

Прякорите в миналото

Марияна ЦИБРАНСКА-КОСТОВА*

Думата *прякор* произхожда от стария глагол *корити* (*коря*), който първоначално означава ‘клеветя’, а впоследствие ‘обиждам, хуля, осмивам’. Същият корен се открива в днешния глагол *укорявам*. С *прякора* се дава ново, допълнително име на човека, за да се изтъкнат неговите външни черти, произход, особености на характера, професия и др. В диалектите думата *прякор* живее с вариантите *подкор*, *прекор*, *прекорец* и др. В стария български език се е използвала и думата *порекло* ‘*прякор*’. Тя съдържа в себе си идеята за наричане в корена *-рек-* (както *прозвище* от глагола *зъвати* ‘*зова*’). Същата функция успешно изпълняват и причастията *наречен*, *назован*, *именуван*. По структура *порекло* напомня *потекло* ‘произход, родовата линия на човека’.

Редица личности от миналото познаваме само с техните лични имена и прозвища. Например Константин-Кирил е Философ, защото завършва Магнаурската школа. Към името на някои книжовници стои честото прозвище Граматик – Владислав Граматик от XV в., Матей Граматик от XVI в. и др. С него се подчертава, че тези лица са образовани, вещи в езика, преводите и преписването на книги. Средновековието познава и обидни *прякори*. Така във византийските извори Ивайло е наречен Лахана, Бърдоква или Коркодува, буквално ‘зеле’, ‘кисело зеле’ или ‘маруля’, за да се изтъкне селският му произход. Типове *прякори* се получават чрез подчертаване на етническа принадлежност (Герасим Българин, XV в.) или физически признак (Йосиф Брадати, йеромонах или постник от Рилския манастир през XVIII в.).

Според съвременния правопис *прякорите* и прозвищата от м. род се пишат с главна буква и само с кратък член независимо от синтактичната им роля в изречението.

*Д.ф.н. Марияна Цибранска-Костова е професор в Института за български език „Проф. Л. Андрейчин“ към Българската академия на науките.

Приобщаващото...

От стр. 1

„Смисълът на това да дадем персонализирана грижа за всяко дете, е да направим така, че то да получи средства за необходимите му ресурсни учители, психолози, логопеди и други специалисти и за съответните материали, технологии и софтуери, с които да може да работи в обучението си спрямо своите потребности. За едни деца това могат да бъдат по-малко часове, а за други – повече. Съответно те да бъдат финансирани по диференциран начин“, разясни директорът на Дирекция „Приобщаващо образование“ в МОН Грета Ганчева.

Междувременно стана ясно, че в 309 училища ще бъдат изградени кабинети за работа с деца със специални образователни потребности. Дейностите се реализират по проект „Успех за теб“ на Министерството на образованието и науката, който се изпълнява основно със средства от Европейския социален фонд през Програма „Образование“. Инвестицията за новите кабинети е над 2,2 млн. лв., като в някои училища те вече са готови. В Основно училище „И.С. Тургенев“ в Разград например са изградени мултисензорни стаи за обучение на ученици със специални потребности. Те са оборудвани и със специализирани материали – за речеви упражнения, настолна логопедична игра, множество дървени и магнитни игри, както и други специфични ресурси за развитие на децата със специални потребности. Сензорните стаи са предназначени за справяне със стреса или за предоставяне на терапия за сензорна интеграция.

Награди за таланти в счетоводството

Диляна КОЧЕВА

20 ученици от 19 гимназии взимат участие в последния кръг на Националното състезание по счетоводство, което се проведе в периода 19 – 21 март. Домакин на надпреварата е Професионалната гимназия по икономика „Проф. д-р Димитър Табаков“ в Сливен.

Тазгодишният победител в състезанието е Християн Атанасов от Търговската гимназия в Бургас. На второ място е Виктория Стойчева от Националната търговска гимназия – Пловдив, а на трето – Илиян Вълков от Варненската търговска гимназия „Георги Стойков Раковски“.

Сред другите участници в надпреварата са ученици от София – възпитаници на Националната търговско-банкова гимназия, Професионалната гимназия по транспорт и Националната финансово-стопанска гимназия. В състезанието се включват и дванайсетокласници от Професионалната гимназия по икономика в Шумен, Неврокопската професионална гимназия „Димитър Талев“ в Гоце Делчев, Професионалната гимназия по икономика „Алеко Константинов“ в Кърджали, Държавната финансово-стопанска гимназия „Интеллект“ в Плевен и много други.

По време на съревнованието по счетоводство учениците показват знания, умения и компетентности за решаване на практически казуси в конкретна ситуация.

„Идеята е да се поддържа състезателният дух у младите хора, да се привлече вниманието на бизнеса и да се обърне поглед към учениците като бъдещи специалисти в съответните професионални направления“, разказва пред „Аз-буки“ директорът на училището домакин Димитър Добрев. По думите му, атмосферата е била изключително позитивна.

„За гостуващите екипи беше подготвена богата културна програма. Учениците и менторите от различните училища имаха възможност да обменят опит, да споделят добри практики, да създават партньорства и приятелства, да се повеселят заедно“, обяснява още той.

По време на откриването на състезанието директорът приветства гостите от цялата страна и благодари на Министерството на образованието и науката за повереното домакинство. Според него основната цел на това национално състезание е да помогнат на младите хора, които имат изключителен потенциал, да го развият.

Организатор на събитието е Министерството на образованието и науката. Състезанието е включено в графика на провеждане на националните състезания по професии през учебната 2024/2025 г., утвърден със заповед на министъра на образованието и науката, и събира млади таланти в областта на счетоводството от икономическите гимназии в цялата страна.

На форума присъстват и зам.-кметът на Община Сливен Стоян Марков, началникът на РУО – Сливен, Боян Аксаков, главният експерт в дирекция „Професионално образование и обучение“ на МОН Александър Попов, както и представители на фондация „Атанас Буров“.

Поздрав към гостите и участниците в Националното състезание по счетоводство отправят талантиливите музиканти, певци, танцьори и мажоретки на ПГИ „Проф. д-р Димитър Табаков“.

Снимка ПГИ „Проф. д-р Димитър Табаков“ – Сливен

Награждаването на победителите в Националното състезание по счетоводство

Изкуство от метал

22-ма финалисти определиха най-добрия заварчик сред гимназистите

Професионални умения и усет към изкуството демонстрират финалистите на националното състезание „Най-добър млад заварчик“ на МОН.

До финала достигат 22-ма възпитаници на 11 технически гимназии от страната. Сред тях тази година са и две момичета.

Участниците в последния етап на състезанието се обучават в X, XI или XII клас по професии от направление „Машиностроене, металообработване и металургия“ или по професиите от направление „Моторни превозни средства, кораби и въздухоплавателни средства“.

Надпреварата се проведе в базата на корабостроителницата в „МТГ-ДЕЛ-ФИН“ АД в село Езерово на варненската община Белослав. А домакин на надпреварата беше Професионалната гимназия „Св. Димитър Солунски“ в Белослав с директор Диляна Стоименова.

Националният етап се проведе в два кръга. В първия учениците заваряваха листов материал с ъглови и челни заваръчни съединения по различни методи в различни позиции, като тук оценяването е индивидуално. Те работиха в 12 оборудвани и обезопасени кабинни.

Във втория кръг отборите представиха артинсталации на тема „Биоразнообразие“, изработени чрез заваряване на елементи от рециклирани материали. Учениците представяха своите виждания за замърсителите и възможното опазване на околната среда, разказваха за екосистемата в своите родни места и проблемите с изчезващи видове.

В индивидуалното класиране победител в ръчното електродръгово заваряване е Тоньо Аладжов от ПГМЕТ „Христо Смирненски“ в Кнежа. След него се нареждат Архангел Минков от ПГПТ „Ат. Ц. Буров“ в Русе и Мартин Недев

Снимка ПГТ „М. Кюри“ – Перник

Творбата „Ноев ковчег“ на Технологичната ПГ „Мария Кюри“ – Перник, печели приза за най-добра артинсталация на тема „Биоразнообразие“

от ПГТ „Иван Райнов“ в Ямбол.

Първото място в заваряването със стояем електрод в защитна газова среда спечели Кристиан Митрев от ПГМЕЕ – Бургас, следван от неговия съученик Хасан Хасан и Димитър Иванов от ПГТ „Н.И. Вапцаров“ – Враца.

Зам.-министърът на образованието и науката Тания Михайлова връчи купата на спечелилата първо място артинсталация „Ноев ковчег“ на Технологичната ПГ „Мария Кюри“ – Перник. Втори е тимът на ПГТ „Н.И. Вапцаров“ – Враца, а трети – домакините от ПГ „Св. Д. Солунски“ – Белослав.

„Показвате умения, които сте усвоили най-често извън задължителния учебен план, но те ще ви помогнат да бъдете успешни в професията на заварчик“, заяви зам.-министър Михайлова. Тя подчерта, че това състезание е най-младото в Календара на МОН и се организира за шести път по инициатива и с подкрепа на работодателите.

Зам.-министърът поздрави и учителите, които успяват да увлекат учениците да изберат професиите, необходими за машиностроенето и корабостроенето,

и подчерта, че те ще им дадат възможност за бърза реализация след завършване на средно образование.

Победителите получават точки при балообразуването, ако кандидатстват за обучение в защитени специалности от направление „Корабостроене, ремонт на кораби и корабни тръбни системи“ в ТУ – Варна. Призьорите получиха и множество награди – ъглошлайфи, шлемове, апарати за ръчно електродръгово заваряване и други инструменти, осигурени от „МТГ-ДЕЛФИН“ и техните партньори от EUROMARKET GROUP.

В деня преди състезанието младите хора наблюдаваха в завода как от стоманени листове се изграждат 700-тонни кораби. Видяха двете нови фрегати за морския флот, както и сглобяването на корпусите на огромна яхта, поръчана от чужд клиент. Запознаха се с модерните технологии, с начина на проектиране и изчисление. Сред гидовете на деца и учители беше и вицеадмирал Пламен Манушев, който консултира производителите на бойните кораби за флота ни. **Аз-буки**

Домакините от Тетевен спечелиха международния турнир „Млад дървосекач“

Домакините от Националната професионална гимназия по горско стопанство и дървообработване „Сава Младенов“ в Тетевен спечелиха юбилейното X международно състезание „Млад дървосекач“.

В надпреварата практически умения и майсторство в различни дисциплини показаха 16 ученици от България, Чехия, Сърбия и Северна Македония. В него се представиха четири отбора от България – два от Тетевен и още два от Лесотехническата професионална гимназия в Берковица и от Професионалната гимназия по земеделско стопанство „Александър Стамболийски“ в Чомаковци.

Състезанието започна с дисциплината „Поваление на иглолистно дърво“. Тя се проведе на специално подготвен за целта полигон в двора на училището, където състезателите повалят 16-метрови стъбла. Втората част включва дисциплините „Смяна на веригата на бензиномоторен верижен трион“, „Комбинирани рязове“, „Прецизно рязане“ и „Кастрене на клони“. Състезателите показаха изключително добра професионална подготовка, майсторство и прецизност.

След оспорвана битка първо място спечели отборът на домакините от Тетевен, втори са учениците от Сурдулица, Сърбия, а трети – отборът на Кривоклат, Чехия.

Победителите в индивидуалното класиране от всички дисциплини са Илия Ангелов (Тетевен), следван от Филип Тошич (Сурдулица, Сърбия) и Патрик Павличек (Кривоклат, Чехия).

Силно представяне направи и отборът „Тетевен Джуниър“, който се състезава извън класацията заради възрастово ограничение за участниците.

Участниците в състезанието бяха приветствани от заместник-министъра на образованието и науката Тания Михайлова.

„С всяко издание на това състезание се затвърждават не само уменията и майсторството на бъдещите специалисти, но и силата на екипната работа, волята за успех и международното сътрудничество“, каза зам.-министър Михайлова. По думите ѝ, това не е просто състезание – то е доказателство за

Снимка Пресцентър на МОН

майсторство, дисциплина и уважение към природата.

Надпреварата се провежда по регламента на Световния шампионат на дървосекачите, като традиционно е посветено на годишнината от създаването на Националната професионална гимназия по горско стопанство и дървообработване в Тетевен. Тази година тя навършва 116 години. Тази година състезанието премина и под знака на 100-годишнината на висшето лесовъдско образование в България и отбелязването на Седмичата на гората.

Сред гостите на състезанието бяха кметът на Тетевен д-р Мадлена Бояджиева, началникът на РУО – Ловеч, Иваничка Буровска, представители на Общинския съвет в града, родители и др. **Аз-буки**

Щангистът Божидар Андреев, директорът Николай Калчев и парашутистът Цонко Шоповски пред Стената на спортната слава

С богата празнична програма ОУ „Св. Паисий Хилендарски“ отбелязва 165-годишнината от създаването си

Снимки ОУ „Св. Паисий Хилендарски“ – с. Тополчане

165 години просвета отбелязва Тополчане

Концерт, откриване на Стена на спортната слава и среща на поколенията са част от празника на ОУ „Св. Паисий Хилендарски“

Стела МАРИНОВА

Концерт, откриване на Стена на спортната слава и среща на поколенията са част от събитията, с които Основно училище „Св. Паисий Хилендарски“ в село Тополчане, област Сливен, отбелязва 165-годишнината от основаването си. Гост на тържеството е заместник-министърът на образованието и науката д-р Емилия Лазарова. Тя поздравява учениците, учителите и ръководството на школото за дългогодишното съхраняване на знанието, културата и образованието.

„През всички тези години училището е успяло да се утвърди като средище на просветата, а учителите му продължават да изпълняват благородната си мисия – не само да преподават уроци, а да вдъхновяват и възпитават младите хора“, отбелязва д-р Лазарова.

С песни и танци учениците посрещат гостите на празника, сред които са и началникът на Регионалното управление на образованието – Сливен, Боян Аксаков, заместник-кметът на Сливен Камен Костов, кметът на село Тополчане Валентин Вълев, както и бивши възпитаници на школото, прославили страната ни по света. Бронзовият олимпийски медалист по вдигане на тежести от Париж 2024 г. Божидар Андреев и световният шампион по парашутизъм Цонко Шопов се връщат в първото си училище за празника. В тяхна чест е открита и Стена на спортната слава.

„Винаги сме работили на принципа, че спортът и фолклорът държат учениците в училище. Много наши ученици са медалисти от републикански първенства по лека атлетика, джудо и баскетбол, а световна величина достигат Божидар Андреев и Цонко Шопов“, отбелязва пред „Аз-буки“ директорът на училището Николай Калчев. Той споделя, че до V клас е класен ръководител на Божидар Андреев и е водил заниманията му по лека атлетика.

В срещата на поколенията се включват учители, които са преподавали в училището поне четири години, и бивши възпитаници, които са учили в ОУ „Св. Паисий Хилендарски“ поне

четири години и след това са завършили висше образование. Включват се и млади, и стари – от 20- до над 80-годишни представители на общността на школото в село Тополчане. Сред тях са и някои от най-младите попълнения на педагогическия колектив, които преди две години се връщат в родното място, за да преподават.

„Целта ни беше да се съберем и да си поговорим. Срещата беше вълнуваща и емоционална, с много сълзи в очите“, посочва директорът.

Като част от 165-годишнината от началото на просветната дейност в село Тополчане, гостува пътуващата работилница „Четем заедно в смесена етническа среда“ – дело на кръжока „Четящият студент, четящото дете“ към Педагогическия факултет на Великотърновския университет „Св. св. Кирил и Методий“ в партньорство с Центъра за междуетнически диалог и толерантност „Амалипе“. Заниманията се провеждат от второкурсници от специалността „Начална училищна педагогика и чужд език“ под ръководството на проф. д.н. Марианна Манева от Великотърновския университет.

Гост на проявата е и Калин Христов – регионален педагогически координатор на Център „Амалипе“.

В творческата работилница по четене участват учениците от тремте класове.

Освен уменията си да четат, децата разкриват и творческите си заложби – в театрално представление, във фолклорни и мажоретни танци.

През седмицата, посветена на 165-годишнината, се провеждат още конкурс за литературна творба и художествен конкурс, посветени на пролетта, както и спортен празник.

ОУ „Св. Паисий Хилендарски“ е сред най-големите селски училища в страната. Там се обучават близо 680 деца и ученици от уязвими групи. Школото е средишно и в него учат и около стотина пътуващи деца и ученици от съседното село Калояново. В село Тополчане няма детска градина, затова в ОУ „Св. Паисий Хилендарски“ се предлагат полудневни подготвителни групи за

обучение на децата в задължителна предучилищна възраст – от 4-годишни до постъпването им в I клас.

„Голяма част от

младите родители настояват в селото да бъде разкрита детска градина, както и училището ни да стане обединено,

за да можем да предлагаме обучение до X клас и децата им да имат и професия“, казва директорът Николай Калчев. И уточнява, че част от родителите се притесняват да оставят децата си да пътуват до Сливен, за да продължат обучението си. Затова се надяват скоро да се предлага прием и след VII клас. В момента младежите, които искат да завършат гимназиален етап, най-често се насочват към Професионалната гимназия по механотехника или Професионалната гимназия по текстил и облекло „Добри Желязков“ в Сливен.

Средищната институция разполага с модерна образователна среда. От учебната 2023/2024 г. училището преминава на едносменен режим на обучение благодарение на открития тогава нов учебен корпус с 11 класни стаи. По същото време е открит и нов физкултурен салон, пред чиито врати е и Стената на спортната слава.

В училището се организират и занимания по интереси. Имат мъжка певческа група, четири групи по български фолклор и една по ромски фолклор.

Колективът на училището е сплотен, казва директорът. И отбелязва, че 14 от 57-те педагогически специалисти са местни граждани или свързани с Тополчане. Сред тях е и самият той. С учениците работят и трима ресурсни учители.

„За 11 години директорска служба успях да преобразя училището във всяко отношение и да вдигна летвата високо“, с гордост заявява Калчев.

Това е последната учебна година, в която той е начело на школото, тъй като ще се пенсионира. Затова за бъдещото развитие на възможностите, които училището предлага, ще трябва да се погрижи новият директор, който ще поеме управлението на школото наесен.

Наг 1000 ученици в състезание по финансова грамотност

Общо 1094 ученици от 22 области участваха тази година в Националното състезание по финансова грамотност на Министерството на образованието и науката, съобщава Пресцентърът на МОН. От тях над 240 се явиха на националния кръг на състезанието, чийто домакин е 164. гимназия с преподаване на испански език „Мигел де Сервантес“ в София.

Голяма част от децата се справят отлично. В почти всички възрастови категории има по няколко ученици, постигнали максималния резултат от 30 точки. Трима единайсетокласници и трима дванайсетокласници са предложени от националната комисия за лауреати. Удостоверението им дава възможност да станат студенти в определени специалности без полагане на приемен изпит.

Всички класирани на призовите места от гимназиален етап ще получават едногодишни стипендии в размер на 135 лв. месечно по Програмата на МОН за деца с изяви дарби.

Всяка година интересът към състезанието се увеличава, а броят на учениците нараства. През 2020 г. в него са се включили 298 ученици от 13 области на страната, сега техният брой е 3 пъти повече.

В националното състезание участват ученици от V до XII клас. В последния, национален кръг те решават по 7 задачи от областта на икономиката, финансите, застраховането, банкирането и предприемачеството. Казусите са с практическа насоченост, свързани с пътувания, разходи, бюджети, депозити, лихви, отстъпки, което провокира децата да мислят логически над реални житейски ситуации.

Инициативата на МОН развива финансовите умения на учениците и повишава социалната отговорност за управлението на личните финанси. Децата решават практически задачи и така подобряват финансовата и функционалната си грамотност, търсейки ефективни решения и прилагайки знанията си на практика. **АЗ-БУКИ**

Победителите

При петокласниците максимален резултат от 30 т. постигат Иван Костадинов (ППМГ „Акад. Иван Ценов“ – Враца), Кая Веселинова (МГ „Акад. Кирил Попов“ – Пловдив), Лина Якимова (МГ „Баба Тонка“ – Русе), Мартин Дяколов (ПМГ „Иван Вазов“ – Димитровград), Нико Пападопов (МГ „Акад. Кирил Попов“ – Пловдив), Никола Борисов (МГ „Баба Тонка“ – Русе), Ния Тодорова (ППМГ „Акад. Иван Ценов“ – Враца) и Христо Христов (ПЧМГ – София).

Първенци в групата на VI клас са Йоан Димитров (ОУ „Христо Ботев“ – Добрич), Калоян Николов (МГ „Д-р Петър Берон“ – Варна), Кристиан Кръстанов (Софийска математическа гимназия) и Теодор Стоянов (МГ „Акад. Кирил Попов“ – Пловдив).

С най-много точки в VII клас са Даниел Скретинг (ППМГ „Акад. Иван Ценов“ – Враца), Димитър Богданов, Димитър Пасков и Павел Стаматов (МГ „Д-р Петър Берон“ – Варна).

При осмокласниците първото място поделят Валери Ташев (ППМГ „Акад. Иван Ценов“ – Враца) и Мартина Илиева (ПЧМГ – София). Трета е Стела Младенова (МГ „Д-р Петър Берон“ – Варна).

В IX клас максимален резултат постигат Андрей Рагенов (ПЧМГ – София), Арда Халибриям (СУ „Отец Паисий“ – Кърджали), Валентин Станчев (ПМГ „Иван Вазов“ – Димитровград), Кристина Кючукова (МГ „Д-р Петър Берон“ – Варна), Константин Стоянов (ПМГ „Иван Вазов“ – Димитровград) и Рая Станчева (ППМГ „Акад. Иван Ценов“ – Враца).

По 30 точки при десетокласниците имат Даниел Узунов (МГ „Акад. Кирил Попов“ – Пловдив), Моника Илиева (ПЧМГ – София) и Никола Дебърски (ППМГ „Акад. Иван Ценов“ – Враца).

В XI клас първото място с максимум от точки печелят Денис Сираков (ППМГ „Добри Чинтулов“ – Сливен), Димана Праматарова (МГ „Акад. Кирил Попов“ – Пловдив) и Сара Илиева (ПЧМГ – София).

При дванайсетокласниците на първите три места се класират Александър Ъинов (ПГ „Христо Ботев“ – Дупница), Павел Йорданов (СМГ) и Тея Чобанова (МГ „Баба Тонка“ – Русе).

НСА и Спортното в Кюстендил продължават сътрудничество си

Тони ИЛИЕВА

Националната спортна академия и Спортното училище „Васил Левски“ – Кюстендил, подновиха споразумението си за сътрудничество с подписите на проф. Красимир Петков – ректор на НСА, и Каролина Грозданова – директор на СУ „Васил Левски“.

От името на академичното ръководство в срещата участва зам.-ректорът по учебната работа доц. Христо Андонов и деканът на факултет „Спорт“ доц. Вера Антонова. Ръководният екип на училището бе представен и от зам.-директора по спортни дейности Илияна Шопова. В срещата участваха също двама от изявените треньори от спортните клубове на Кюстендил – Радослав Палчев (борба) и Николай Наков (футбол).

Снимка НСА

В разговорите бяха обсъдени възможностите за участие на учители по физическо възпитание и треньори в предстоящи курсове за повишаване на квалификацията, организирани от Националната спортна академия, което ще подобри качеството в работата на специалистите, а оттам – и подготовката на техните възпитаници.

И от двете страни беше изразено удовлетворение и благодарност за доброто партньорство, част от което е и сътрудничеството за популяризиране на обучението в бакалавърски, магистърски и докторски програми на НСА.

Сред предвидените в споразумението съвместни дейности са: участие в научни и научно-приложни изследвания, провеждане на обучителни и спортни мероприятия, обмен на специалисти, взаимен достъп до материално-техническата база на двете учебни институции и др.

Младежки екипи от 3 държави с решения за климатичните промени

Северина ДИМИТРОВА

Ученици от ЕГ „Д-р Петър Берон“ – Кюстендил, започват дейности по проект Power Up! на Световния фонд за природата (World Wildlife Fund) България по програма „Граждани, равенство, права и ценности“ към Европейската агенция за образование и култура.

Началото е поставено с презентации на дейностите по Проекта от представители на Световния фонд за природата. Той цели да даде възможност на младежи от България, Италия и Словения да поемат активна роля в оформянето на адекватни решения в областта на климатичните промени, начините за справяне с тях, справедливия енергиен преход и устойчивото развитие.

След представянето на Проекта започна тридневен младежки лагер в Кюстендил, в който с учениците от Езикова гимназия се включиха и представители на ПМГ, ПГИМ и на 6. СУ от Перник. Целта на лагера е да даде ключови знания и умения, с които младежите да могат да осъществят промените, които искат да наблюдават в средата около себе си, както и да защитават мнение по важни теми. По време на лагера учениците научиха повече за климатичните промени, застъпничеството, как се организира собствен младежки бизнес, как се организира и провежда дебат и др.

Представителите на ЕГ „Д-р Петър Берон“ проявиха голяма активност по време на тридневния лагер. Те направиха силно впечатление с отговорното си отношение към всички дейности и работата в екип. С ораторските си умения в трите работни дни се отличи Калоян Канев.

Оригинални и многобройни идеи дадоха Александър Борисов и Искрен Тодоров. Борис Петров направи впечатление с логичните си и разумни аргументи пред аудитория. Александра Василева демонстрира умения за умело интерпретиране и изключителна активност в двигателните упражнения. Йоан Христов изненада всички с брилянтните си английски и с актьорските си умения. Мира Кирилова и Никола Зарев освен с голямата си активност блеснаха с логичните си и точни аргументи по време на дебатирането. Те бяха обявени от компетентно жури за победители в дебатите по тема, свързана с поставянето на фотоволтаици на територията на община Кюстендил.

Ръководители на младежкия екип от ЕГ „Д-р Петър Берон“ са Милена Замфирова – старши учител по английски език, и Донка Стоянова – старши учител по география и икономика.

Учениците представят оригинални идеи за устойчиво развитие

Снимка ЕГ „Д-р Петър Берон“ – Кюстендил

Хотел в училищния двор

Възпитаниците на Земеделската професионална гимназия „Климент Тимирязев“ в Сандански усвояват професия в реална работна среда

Стела МАРИНОВА

Възпитаниците на Земеделската професионална гимназия „Климент Тимирязев“ в Сандански имат възможност да усвояват професия в реална работна среда благодарение на наскоро отворилия врати учебен хотел. Той е изграден като част от Центъра за високи постижения в професионалното обучение и образование, създаден по Националния план за възстановяване и устойчивост.

Учебният хотел се управлява и обслужва от учениците, които се обучават по професия „Организатор на туристическата агентска дейност“ в специалност „Организация на туризма и свободното време“. Има и обзаведена част за теоретично обучение с екскурзоводски офис и зали за практически занимания.

„Хотелът не е голям, но важното е, че учениците ни се обучават в реална работна среда. Целта ни беше да знаят и умеят всичко необходимо за работата в хотел още преди да завършат. Те сами правят резервациите, проверяват дали стаите са подготвени за гостите, грижат се за настаняването им. Работата на рецепция е специфична и те трябва да усвоят тези умения“, споделя пред „Аз-буки“ директорът на Земеделската гимназия Емил Терзийски.

Допълва, че хотелът е узаконен. Мястото за настаняване е включено в Националния туристически регистър и за всеки гост се плаща туристически данък.

На разположение е и лоби бар с две звезди. Предлага се и закуска. За качествената храна и контрола на продуктите отговарят обучаващите се в професиите „Техник-технолог по качеството на храни и напитки“ в специалност „Контрол на качеството и безопасност на храни и напитки“ и „Агроеколог“ в специалност „Агроекология“. Това е друго от направленията в Центъра за високи постижения.

Младежите са разработили и софтуер, благодарение на който да правят резервациите на бъдещите си гости.

Мястото разполага с осем уютни двойни стаи с имена на едни от най-посещаваните туристически дестинации в света и оборудвани с всичко необходимо за комфорта на гостите – телевизор, климатик, мини бар. Всяка стая посреща гостите с тематична картина над леглата. Ако искате да

отседнете в апартамент „София“, ще видите Патриаршеската катедрала „Св. Александър Невски“. Някои от стаите пренасят гостите в други части на Европа и най-емблематичните забележителности в тях: в Атина – архитектура от античната гръцка цивилизация, в Лондон – Биг Бен, в Рим – Колизеума, в Париж – Айфеловата кула, в Барселона – катедралата „Саграда фамилия“. Други стаи отвеждат в по-далечни кътчета по света – Емпайърстейт билдинг в Ню Йорк и връх Фуджи в Токио.

Идеята обаче не е в тях да бъдат настанявани туристи, които търсят къде да пренощуват в Сандански. Стаите са предназначени за ученици и учители от партньорски училища. Те могат да посещават Центъра за високи постижения, да се обучават и да провежда практиката в него, като бъдат настанени в учебния хотел.

Директорът споделя, че през септември предстои 8 ученици и 4 учители от партньорско училище от Нидерландия да се настанят в учебния хотел, за да проведат практиката си при тях.

Снимка ЗПГ „Климент Тимирязев“ – Сандански

Хотелът в Земеделската професионална гимназия „Климент Тимирязев“ в Сандански вече посреща първите си гости

Емил Терзийски, директор

Скоро хотелът ще започне да предлага на гостите си и пакети за учебния СПА център към Земеделската гимназия. Той бе открит преди пет години от министъра на образованието и науката Красимир Вълчев, който по това време заемаше същия пост. Мястото за релакс разполага с модерно оборудване, включващо две сауни, три комбинирани тангенторни вани, две стаи за масаж, джакузи и парна баня. Там своя бъдещ занаят ще упражняват избралите да се обучават в професия „Изпълнител на термални процедури в балнеологични и други възстановителни центрове“.

Като част от Центъра за високи постижения в професионалното обучение и образование, до края на учебната година предстои да бъдат открити мандра за производство на сирене и кашкавал, модерна винарна, оранжерия на две нива, агролаборатория и учебни кабинети по трактори и автомобили.

Директорът Терзийски уточнява, че имат кози, но млякото от тях няма да е достатъчно. Имат и лозя, но винарната, която се изгражда, ще бъде с големи мощности. Затова ще се налага да се купуват и мляко, и грозде.

„Нямаме възможност да правим печалба от това. Въпросът е учениците да се учат кое как се прави“, казва още той.

Терзийски подчертава, че партнират добре с бизнеса. Директорът е и член на Сдружението на хотелиерите в Сандански и отговаря за кадрите.

STEM средата повишава интереса към природните науки

В 1. ОУ „Христо Ботев“ в Търговище показват на практика написаното в учебниците

Диляна КОЧЕВА

В последните години сме напълно отдадени на развитието на STEM концепцията по природни науки. Стараем се технологиите да бъдат неизменна част от учебния процес. С всеки изминал ден нараства и интересът към изкуствения интелект. Така започва разговорът ми с директора на 1. ОУ „Христо Ботев“ в Търговище Димитър Алексиев. Ръководеното от него училище съвсем скоро ще разполага не с един, а с два STEM центъра.

Първият е изграден през 2021 г. по Националната програма на МОН „Изграждане на училищна STEM среда“. Там се провеждат и част от заниманията по интереси в областта на природните науки – физика, химия и биология. Освен за практически упражнения STEM центърът се използва и като място за обмяна на опит и добри практики. Често, именно там преподавателите представят иновативните си уроци – STEM, бинарни, проектно базирани и интерактивни.

„Преподавателите ни споделят добри практики и обменят идеи и опит, които не само са в полза на учениците, но им помагат и да надградят уменията си“, посочва моят събеседник.

В момента са в процес на изграждане на още един STEM център – със средства от Плана за възстановяване и устойчивост. Новата STEM концепция предвижда функциониране на два центъра: център за млади предприемачи в начален етап и център „Природни науки“ в прогимназиален етап. Най-общо, първият ще бъде с фокус върху роботиката при по-малките ученици, а вторият – върху природните науки.

Решили са догодина да разширят палитрата от занимания по интереси и да предложат на децата от начален етап на обучение интересни възможности за допълнителни занимания в новата образователна среда.

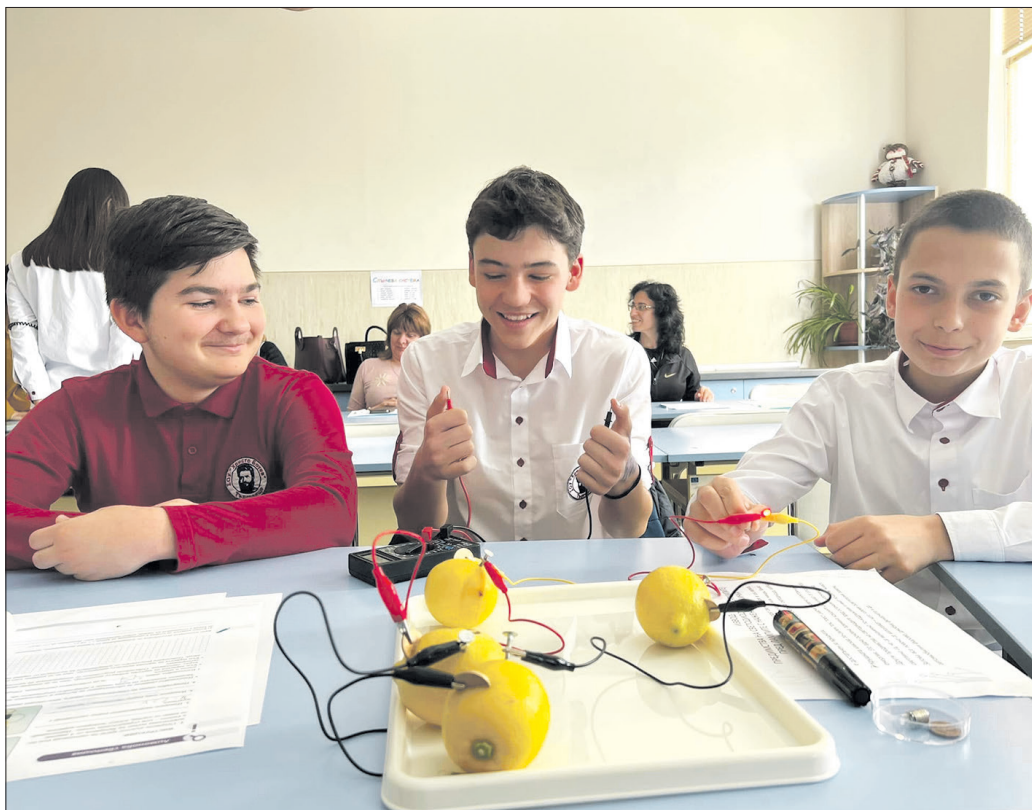
„Тъй като новият STEM център ще бъде използван за обучение на децата от начален етап, в заниманията по интереси ще включим и дейности, свързани с общообразователните предмети човекът и природата и човекът в обществото“, обяснява той.

Идеята е догодина да могат да осъществяват съвместни дейности по природни науки, в които заедно да работят учениците им от начален и прогимназиален етап на обучение.

„Интересът на учениците към практическото измерение на знанията, получени от природните науки, е много голям“, уточнява Алексиев. Категоричен е, че това се дължи на възможността всеки от тях да види и докосне продукта, който сам или с помощта на учителя си е създал.

Директорът е на мнение, че новата образователна среда, която

Снимка 1. ОУ „Христо Ботев“ – Търговище

Момент от иновативния STEM урок на тема „Лимонова батерия“

Димитър Алексиев, директор:

„Математиката и природните науки са трудни предмети. Изучаването им изисква мотивация и постоянство. Всекидневно ученикът трябва да овладява сложно учебно съдържание в съответната учебна година и още в самото начало на прогимназиалния етап голяма част от учениците започват да срещат обучителни затруднения по тези предмети. Неизменно настъпва момент, в който те се примиряват с по-ниските резултати, изгубват мотивацията си за учене по една проста причина – много усилия за заучаване на сложното учебно съдържание при липса на обективна приложимост на знанията.“

предоставят STEM кабинетите, повишава интереса на учениците към природните науки. „За четири години, откакто имаме работещ STEM център, броят на учениците ни, които след VII клас избират да продължат обучението си в профилирани гимназии с разширено изучаване на математика, химия, физика или биология, постепенно се увеличава“, обяснява той.

Свидетел е и на все по-голям интерес от страна на възпитаниците му за записване в клубовете по природни науки от заниманията по интереси: „Интересът на младите към тези науки се увеличава. Това се дължи на STEM центъра, STEM уроците и STEM заниманията по интереси. Възможността да влязат в ролята на млади изследователи и сами да провеждат практически опити, увлича и провокира любопитството им.“

Извънкласните дейности за тях са много интересни и провокативни. В заниманията по интереси освен подготовката по общообразователни предмети учениците могат да се включват и в много

тематични направления. Тази година децата от клуб „Млад предприемач“ участваха в Седмичата на предприемачеството в България с интересната тема „Пътеводител за млади предприемачи“.

„Тази група за занимания по интереси е сред традиционните за училището. Годици наред работим много добре с „Джуниър Ачийвмънт България“, обяснява моят събеседник.

В прекрасно сътрудничество са и с ансамбъл „Мизия“. Резултат от работата им е създадената група за автентичен фолклор към училището.

„Децата ни са изключително впечатлени от професионалния фолклорен състав на Търговище. Надявам се, че от групи като нашата ще излязат млади хора, които ще продължат дейността в състава“, казва Алексиев.

Фолклор и български традиции учениците изучават в клуб „Жарава“. През настоящата учебна година в нея се обучават децата от III клас. С много желание се включват в отбелязването на всич-

ки значими дати от фолклорния празничен календар, включително Деня на християнското семейство, Рождество Христово, Цветница и Великден.

„Децата редовно правят възстановки на родни обичаи и празници. Обикновено това се случва в Актовата зала пред всички наши възпитаници или по време на гостувания в детски градини“, казва директорът.

Училището е активен партньор на детските градини в регионалната инициатива Мрежа за сътрудничество и партньорство с образователни институции от Търговище.

Осъществяват различни съвместни дейности с четири от тях – ДГ №1 „Веселушко“, ДГ №2 „Осми март“, ДГ №5 „Червената шапчица“ и ДГ №8 „Слънце“.

„В рамките на първия срок те ни гостуваха. Обменихме опит – представихме част от дейностите, които осъществяваме в училище, а те ни показаха колко са дисциплинирани, талантиливи и подготвени за училище“, посочва Алексиев. Гостуванията са с цел запознанство на младите деца с по-големите ученици, опознаването на учебната среда и правилата в училище. Всичко това безспорно прави прехода от детската градина към училище по-плавен и с минимум стрес и напрежение.

Талантливите деца от клуб „Млад актьор“ също се включват в „Дейности в мрежата“. По време на коледните празници те представят своя спектакъл „Коледно възмездие“.

В рамките на регионалната инициатива работят и с две училища – Професионалната гимназия по икономическа информатика „Джон Атанасов“ и 2. СУ „Проф. Никола Маринов“.

„Съвместните дейности с учи-

лищата са насочени повече към учебното съдържание, но и към кариерното ориентиране на учениците ни. По математика имаме интересна среща с ученици и учители от ПГИИ „Джон Атанасов“. Гостувахме на урока им „Креативна математика“. Там видяхме техни собствен програмни продукт чрез възможностите на 3D технология“, разказва той.

След това гимназистите отиват на гости при учениците от 1. ОУ „Христо Ботев“ и присъстват на занимания от клубовете по интереси „Питагор“ и „Еко математика“.

През април учениците на Димитър Алексиев очакват да дойдат възпитаници на 2. СУ „Проф. Никола Маринов“. Те ще им покажат талантите си и как са развили любовта си към изкуствата в ценни умения за XXI век.

Всяка година организират и много съвместни дейности с родители. Инициативата са нарекли „Ателие за родители“. Темите, които обсъждат, са за психическото здраве, вредата от наркотиците, емоционалното състояние на подрастващите, адаптацията на децата в начален и в прогимназиален етап и други.

„Идеята ни е триединството между родител, ученик и учител да бъде все по-изпълнено със съдържание“, обяснява Алексиев. Родителите трябва да са част от училищния живот, защото само по този начин ще могат да усетят работата на учителя, загрижеността и вниманието към учениците и атмосферата в клас.

„Невинаги родителят може да осъзнае колко е трудно и какво предизвикателство е да бъдеш учител“, обяснява той. На мнение е, че благодарение на такива съвместни инициативи се раждат прекрасни идеи за бъдещи проекти.

По идея на Училищното настоятелство и Ученическият съвет в момента възпитаниците на училището работят по много интересен проект. Решили са сами, със собствени сили и средства да преобразят интериора на първия етаж от сградата – мястото, където учат най-малките. Идеята е да нарисуват етюди от приказки.

Парите за обновлението на пространството събират чрез благотворителен базар. „На 19 декември в рамките на два часа съвместно участие на родители и ученици успяха да съберат 11 500 лв., които са напълно достатъчни за създаването на много хубав интериор за децата от I и II клас“, обяснява моят събеседник. Заложили са по-големите ученици в училището да направят общо 30 рисунки, като за целта ще работят по групи. „Процесът е труден и бавен, но със сигурност резултатът ще е много хубав“, допълва още той.

И така съвсем скоро по стените в училището ще оживеят приказните герои от „Златната ябълка“, „Котаракът в чизми“, „Пепеляшка“, „Снежанка и седмте джуджета“ и много други.

Иван Симеонов работи в Софийската математическа гимназия „Паисий Хилендарски“. На годишната среща на олимпийските отбори през декември 2024 г. той бе посочен като един от най-заслужилите преподаватели. През последните години випуск 2024 г. с класен Иван Симеонов поставя рекорд с 12 медала от международни олимпиади: по химия – 2 златни (Виктор Лилов), по математика – 1 златен и 2 сребърни (Марин Христов), по биология – 1 златен и 1 сребърен (Виктор Лилов), по физика – 1 сребърен и 1 бронзов (Баян Гечев), по астрономия и астрофизика: 1 златен и 2 сребърни (Баян Гечев). Учениците от XII в гимназията са носители на още десетки медали от национални, регионални и международни състезания.

Снимка Елена Маринова

Любимият учител с любими ученици – изпращане на абитуриентите от XII клас, които разиграха в двора на гимназията епизод от Hell's Kitchen с Иван Симеонов, Chef OMG, май 2024 г.

Зина СОКОЛОВА

Как гледате на идеята учителите, които най-активно участват в подготовката на учениците за олимпийските отбори, да обучат свои заместници, за да се продължат добрите традиции? С този въпрос се обърнахме към един от тези всеотдайни учители, на които се крепят отборите, донесли толкова много медали за България.

„Това, поне в СМГ, се е правело винаги – казва Иван Симеонов. – Но глобално за страната ни няколко островчета са останали. Броят на учителите, които искат и могат да правят това, намалява прогресивно. А и много малка част от младите колеги са готови да положат кътовския труд, за да станат добри учители. Бързи резултати няма. Усилие, труд и всеотдайност трябва.“

Най-главното е учителят да положи добри основи в V – VII клас, върху които да се развива математическото мислене. По-нагоре децата, които искат да се занимават, започват сами да се учат. В интернет има много литература, на всякакви теми.

„Преди години, когато създавах школата си, ми бяха необходими много дни, за да събера материал и да го структурирам по подходящ начин, за да го предам на децата – подчертава преподавателят. – Сега, ако едно дете има желание, може да се учи самостоятелно – информация има. Най-съществените неща се учат до VIII – IX клас. По-нагоре вече и да искам да ги уча – иде реч за състезателната математика, а не за учебния материал, който, между другото, е доста сериозен, няма да мога, просто не разполагам с толкова математически знания.“

Тогава сложното свършва, за да започне нещо още по-красиво – по-сложното. Но ако ученикът има добра основа и иска да се развива, той сам ще продължи. Тези деца участват в много състезания, имат достъп до всякаква литература, ходят на подготовка в Института по математика. Там има чудесни колеги, много от тях бивши състезатели, които имат и знанията, и опита, и желанието да ги отдадат на децата. От един момент нататък състезателната математика е самостоятелно обучение, на което трябва да отделяш много време. Но това важи за всяка област.

Когато полагаш усилия, особено ако имаш дарба, няма начин да не успееш. А ролята на учителя е да поддържа пламъчето, да напътства,

да гълчи и да... обича.“

Иван Симеонов е категоричен, че някои деца се раждат математици. Ако Господ не е дал някому нужните способности, няма да се получи. Не приема математиката да бъде свежана само до аритметика. Тя е нещо много повече. Учителят трябва да покаже на децата, че

математиката е нещо велико, което е на границата на наука, изкуство, философия, мистика.

Могат да го разберат малък процент от хората. Но същото е и при музиката, изобразително изкуство и т.н. Дарбите са равномерно разпределени във всички сфери. Трудното е всеки да открие своята и да я развива.

„Ако се почувстваш щастлив, когато след мимолетно прозрение или след колосално усилие решиш сложна задача или разбереш много сложна теорема, това е като да видиш картина, която ти харесва – казва преподавателят. – И както няма кой да ти обясни защо тази картина е красива, така и никой не може да ти обясни защо задачата или теоремата е красива, ако не го разбираш сам. Просто го усещаш.“

Според Иван Симеонов в масовия случай на повечето деца в горния курс трябва да се преподават само базисни неща по математика. Ако едно дете ходи в училище със страх от математиката и не научава нищо, няма смисъл, категоричен е той. От един момент нататък математиката става много сложна и не е за всеки. И би било хубаво този учебен предмет да се опрости за голяма част от учениците. А който иска

да се занимава сериозно, има си математически гимназии. Някои деца не могат да се научат, каквото и да се прави. Просто мозъкът им не може да усвои това, което иска Н.В. Математиката. А тя е една доста капризна дама – ако дори за малко не ѝ обръщаш внимание, тя те напуска – най-често завинаги. Елементарната математика е по-сложна от висшата, която е много подредена. Затова за някои деца трябва да се усложни материалът по математика, а за други – да се олекоти.

Друг проблем е, че формата на изпита по математика след VII клас е за всички и не подбира добре децата с математически възможности. Там и една малка грешка може да е решаваща. Изпитът не проверява дали едно дете има истински потенциал, а просто препитва основни неща. За математическите гимназии е необходим отделен изпит!

„Много е трудно да се увеличи интересът към природните науки, но е възможно – казва Иван Симеонов. – Когато децата са под контрол, те могат да се справят. Но въпросът е как да бъдат мотивирани, когато новите поколения просто са придатък на телефоните си. Не ние контролираме телефоните, а те – нас. Доброто и недоброто е, че интернет дава бърза и лесна информация, но това не заменя личното преживяване и усвояване на знания. И въпросът не е само в информацията, а в начина, по който тя се възприема.“

Хубаво би било във всяко училище да има профилирана паралелка по математика, но няма достатъчно учители, които да могат да обучават тези деца. А е много важно учителите в началните класове да са най-добрите и високоплатените и да имат глобален поглед върху

математическото развитие на децата.

„Затова I – IV клас ми е болното място – признава Иван Симеонов. – Истината е, че когато учителката е добра, детето се развива. Родителите знаят това и затова за началните класове се търсят възможности да се стигне до добра учителка, а не до добро училище. Главната цел на образованието трябва да стане именно това: трябва да се намерят добри учители от I до IV клас, което вече е много трудно. Въпреки повишените заплати не съм много сигурен, че някой ще иска да влезе в този „зверилник“. В него освен „нови“ деца има и „нови“, много строги и изискващи родители.“

Образованието в момента е като баруката.

От едната ѝ страна са учителите, от другата – учениците, а отгоре на барикадата са застанали родителите и изискват ли, изискват. И от едните, и от другите, но техните си искания. А колкото родители, толкова и искания, много често разнопосочни.. И аз станах изискващ.

В последно време, като следствие от срастването на децата с телефоните, те не искат и не могат да пишат бързо, четливо и подредено. Тези деца са и „ковидчета“. Не са писали достатъчно на ръка през пандемията и сега ръцете им не се движат по листа. А става дума за най-фината моторика, която се развива точно в предучилищна възраст и в I клас. Е, на клавиатурата на телефона са царе. Та това е първата грижа на учителя, когато дойдат в V клас в СМГ. Той изисква домашните да са написани на бял лист с черен химикал и подписани от родител.

Ако има подпис, значи родителят е харесал творението на отрочето си, и учителят го проверява. Ако не му хареса, го хвърля и ... наново. Трябва да се създадат добри трудови навици у децата, защото без това не може, категоричен е Симеонов. Когато питат своите ученици дали родителите им им казват сутрин, когато тръгват за училище, какво трябва да се прави като пристигнат? И защо не правят това, което им е казано? Те мълчат. Очевидно нищо не им казват. А е важно родители и учители да работят заедно. Трябва да има някаква споделена отговорност, а не само изисквания.

„Другото, може би и по-важното, е да се въдвори дисциплина по време на час – категоричен Иван Симеонов. – Децата са много отворени и готови да се обаждат за щяло и нещяло. Трябват ми няколко месеца, за да се научат, че „когато се мълчи, се мълчи и когато се говори... пак се мълчи“. В V клас децата може да ги оформиш, да ги нагласиш както трябва за математиката. След това вече е много късно. Ако дойде някой в VIII клас в СМГ, който в V – VII клас не е бил в математически клас и няма нужните знания, настройки и мотивация, няма голям шанс. Това са три много тежки години, ние много ги наговаряме като малки. Ето, сега знам, че тази година петокласниците ще ме изтормозят, ще положат много усилия, но догодина ще правят каквото им кажа. Въобще няма да се пазарят 20 задачи ли да им дам, или 5. Просто ги решават и толкова. Изучаването на математика има едно огромно предимство – ако си добър по математика, не те е страх от никакви изпити. Само казваш: „Дайте конспекта и кажете кога е изпитът“. Толкова.“

Антоанета Василева, координатор на Националния център за безопасен интернет:

Социалните мрежи промениха начина, по който се възприема онлайн съдържанието

Деца не разбират рисковете при публичния профил, искат повече последователи и лайкове

Разговора води
Дуляна КОЧЕВА

Госпожо Василева, през 2025 г. Националният център за безопасен интернет отбелязва своята 20-а годишнина. Труден ли беше пътят дотук?

– Да, пътят определено не беше лесен. Когато започнахме работа преди 20 години, темата за онлайн безопасността беше почти непозната в България. А обществото не осъзнаваше рисковете, които дебнат децата в дигиталния свят.

Преодоляхме множество предизвикателства – от липсата на законодателна рамка и институционална подкрепа в началото, до нарастващите предизвикателства, свързани с технологичното развитие, социалните мрежи и онлайн експлоатацията.

В последните години обаче се изправихме пред още по-сериозни предизвикателства. Социалните мрежи, особено TikTok, промениха начина, по който децата и възрастните възприемат онлайн съдържанието, като ги излагат на опасни предизвикателства, дезинформация и нови форми на манипулация. Ковид пандемията допълнително ускори този процес – децата започнаха да прекарват още повече време в интернет, често без надзор. Възрастта, на която влизат в дигиталния свят, също спадна драстично.

Едновременно с това много родители не осъзнаваха или подценяваха рисковете, докато не се сблъскаха с тях в реалния живот. Учителите реагираха консервативно и често отхвърляха неизбежните промени, вместо да ги възприемат като възможност за подобряване на образователния процес. Това наложи допълнителни усилия от наша страна – не само за информиране и обучение, но и за промяна на нагласите към дигиталната среда и новите технологии като част от съвременния свят.

– А какви успехи постигнахте?

– Заедно с трудностите имаме и много успехи. През 2005 г. създадохме Гореща линия за докладване на незаконно и вредно съдържание. Пет години по-късно започна работа Консултативната ни линия за онлайн безопасност на деца 124 123. Тя и до днес е единствената по-рода си услуга за подкрепа и помощ на деца, които имат онлайн проблеми, без значение от какъв характер.

Разширихме мрежата си от партньори – Центърът е партньор на международните мрежи INHOPE и InSafe още от създаването си през 2005 г. Имам Сертификат за качество от INHOPE, а в България – и от MBR. От години Центърът е признат доверен партньор на международни и местни структури и организации, както и на големите социални платформи, за да може при сигнали за нередности да бъде „бърза писта“ за отстраняване на вредно и незаконно съдържание.

Вече седем години, с одобрението на МОН, в български училища се използва моделът на центъра ни за дигитално-медийна грамотност. Той се прилага в над 100 училища в цялата страна.

От създаването си до днес Центърът за безопасен интернет е обучил над 63 000 деца, младежи, родители и учители. Проведени са над 720 обучения в цялата страна, а през Горещата и Консултативната линия е оказано съдействие на над 115 500 деца и родители по техни сигнали или въпроси как

да се защитят онлайн. Това е изключително удовлетворяващо!

– Кои са най-честите сигнали, които получавате на Консултативната линия 124 123?

– Сигналите в 60 на сто от случаите постъпват по телефон, а 40% – през чата в сайта ni safenet.bg. През 2024 г. все повече родители са потърсили съдействие – често за проблеми, на които децата се натъкват през видеоигри, социални мрежи, различни интернет страници. Най-често въпросите засягат превенцията – как да постъпят децата в случай на сексуално изнудване, как да бъдат защитени профилите, какво да направим, ако получим неприлична снимка, и др.

Чести са въпросите и за реакция при онлайн тормоз. От родители са 63% от потърсените консултации. А 37% са от деца и младежи с обаждане по телефон или през чата в сайта.

Повишава се броят на бащите, които звънят за консултация. Семействата все повече се интересуват от програмите за родителски контрол и как да говорят с децата си, за да ги предпазят от опасностите онлайн. Най-често се обръщат към нас деца и родители поради онлайн тормоз, фишинг измами, онлайн сексуално изнудване, вредно съдържание и контакти с непознати, които ги притесняват.

Забеляваме също нарастване на случаите, в които деца изпращат лични или интимни снимки на „гадже“ или на някого в мрежата, когото смятат за приятел, и след това стават жертви на манипулация и изнудване.

Но искам да обърна внимание и на другата ни много важна услуга – Горещата линия за докладване на престъпления срещу деца в мрежата. Общият брой обработени от Горещата линия на Националния център сигнали за цялата 2024 г. е 1 749 747. Малко над 79 000 от тях са получени от международните партньори от Мрежата INHOPE. Това са горещите линии от други 46 държави, които сигнализират, когато са открили незаконно

съдържание, хоствано на български сървъри, с български IP адреси.

От тези 79 хиляди, след анализ и обработка, над 70 200 сигнала Центърът е изпратил към дирекция „Киберпрестъпност“ към ГДБОП заради реално открито незаконно съдържание, съхранявано в България.

Оставащите 1 670 000 са т.нар. производни сигнали. Центърът достига до тях след сигнали за незаконно хоствано съдържание в България, при проверката на което на същото място са открити още снимки и линкове, водещи към недокладвано незаконно съдържание.

Сигналите за съдържание, което не се хоства в България, се насочват към ICCAM системата и към съответните горещи линии в други държави. Така екипът се „самосезира“ и докладва новооткритото съдържание.

Основният дял от сигналите – 99%, засяга момичета.

– По какъв начин днес родителите могат да предпазят децата си от опасностите в интернет? Може ли да дадете конкретни насоки и съвети към тях?

– Има много начини родителите да предпазят децата си, като изградят мрежа за безопасност около тях. Могат да започнат, когато децата са малки – на 4–5 години, и използват дигитални устройства, да сложат програма за родителски контрол, да развиват уменията им да разпознават рисковете, и да ги учат как да реагират, когато усетят, че нещо не е наред.

Да създават атмосфера на отворена комуникация и да се интересуват какво правят децата в мрежата: какви игри играят, кои инфлуенсери следват, какво съдържание гледат и защо им е интересно. Защитени ли са профилите им в социалните мрежи, с кого общуват там и стигат ли до тях непознати.

Важно е родителите да говорят с децата за рисковете, но не с назидателен тон, а да ги насърчават да споделят, ако нещо ги притеснява.

Важно е също да се използват всички настройки за поверителност и да обяснят на

Антоанета Василева е международен експерт по човешки права, с над 19 години опит в прилагането на национални политики за правата на децата и жените, трафика на хора и миграцията.

Има бакалавърска степен по журналистика, магистърска степен по международни отношения и дипломация и специализация по международно право по права на човека в Швеция и Канада. Докторант в департамент „Политически науки“ на Нов български университет.

Почти 9 години оглавява Националната комисия за борба с трафика на хора към Министерския съвет. Първи вицепрезидент и член на Експертната група за борба с трафика на хора (GRETA), Мониторинговия механизъм на Конвенцията на Съвета на Европа за борба с трафика на хора от 2019 г.

Координатор на Националния център за безопасен интернет.

децата защо е важно профилът им да е частен, не публичен. Децата не разбират рисковете при публичния профил. Искат повече последователи и лайкове, което е разбираемо в тази възраст.

Най-сигурната и дългосрочна защита е да ги образовваме, да развиваме тяхната дигитално-медийна грамотност – умения, като критично мислене, позитивна комуникация, умения за разпознаване рисковете и справяне с проблемни ситуации, да умее да работи в екип с другите деца и да търси помощ, когато е в беда. Екипирано с тези умения, детето ще разпознава рисковете и ще се пази по-добре.

– Разкажете повече за обученията, които провеждате с учениците в училище. Вие ли търсите училища, с които да работите, или те се обръщат към вас?

– Училищата са проактивни и често търсят контакт с нас, защото знаят, че обученията ни са интерактивни и ангажират учениците чрез реални примери и казуси. Работим с училища по два начина – някои ние търсим активно, други се обръщат към нас по своя инициатива.

Въпреки нарастващата осведоменост много учители още не знаят, че могат да разчитат на нас за обучения, или смятат, че темата вече е достатъчно покрита в учебната програма. Реалността обаче показва, че дигиталната среда непрекъснато се променя, а рисковете пред децата еволюират с появата на нови технологии, социални мрежи и онлайн платформи.

Затова през последните месеци разширихме обхвата на обученията, като проведохме интензивна кампания в Кърджали, Момчилград и Хасково. Проведохме 12 обучения, обхващащи над 320 ученици от IV до X клас. Тези срещи ни дадоха ценна обратна връзка за предизвикателствата, с които се сблъскват учениците, както и за потребността от по-задълбочена работа с учителите и родителите.

Тези обучения доказват, че нуждата от адекватна дигитална грамотност продължава да расте, а училищата, които осъзнават значимостта на темата, активно търсят партньорства и нови методи за ангажиране на учениците. Надяваме се, че все повече учители ще се убедят в ползите от подобни обучения и ще ги включат като част от своята практика.

Снимка „Интеграл“

Момент от миналогодишното изложение на образователния форум на „Интеграл“

Къде избират българите да учат в чужбина

Нидерландия остава фаворит, най-евтино е в Испания, Италия и Германия

Дуляна КОЧЕВА

Със 74% спрямо същия период на миналата година е нараснал интересът към Испания като дестинация за придобиване на висше образование в чужбина, съобщава Николай Христанов, мениджър на отдел „Висше образование“ в „Интеграл“ – най-голямата компания за образователни консултантски услуги в Юго-източна Европа. Той посочва, че страната, освен че предлага двуезични програми – на английски и на испански, се откроява и като дестинация с по-достъпна издръжка на живот и с реномирани държавни и частни висши училища. Не на последно място сред предимствата ѝ са топлният климат и богатата култура. Според статистиката на „Интеграл“ в Испания годишната такса на обучение, спрямо университета – държавен или частен, варира между 1200 и 25 000 евро, а разходите за живот – от 9000 до 12 000 евро годишно.

От „Интеграл“ отчитат, че най-желаните университети са EU Business School в Барселона, Istituto Europeo di Design (IED) и Universidad Europea.

Сред най-търсените специалности на английски език са психология, икономика, роботика и изкуствен интелект, спортен мениджмънт и право.

„Таксите в държавните университети са между 1000 и 1500 евро на година, а в частните – от 10 000 до 25 000 евро. Хубавото е, че отпускат стипендии на база академичен успех или финансови стипендии, спрямо доходите на семейството“, посочва Христанов.

С този сериозен ръст на интереса към Испания се пренарежда и класацията на най-предпочитаните държави за учене в чужбина. Нидерландия продължава да е най-желаната дестинация. След нея са Италия, Испания, Австрия и Белгия. Това са топ 5 дестинациите с най-много кандидатури през текущата кандидатстудентска кампания, следвани от Великобритания и Германия.

Най-достъпните във финансово отношение за висше образование в чужбина дестинации са вече споменатата Испания, Италия, Германия, Австрия и Белгия. В тези държави годишната издръжка е между 8500 и 12 000 евро, а таксите в държавните висши училища – от 40 евро до 1200 евро.

„След Испания, Италия е изненадващата дестинация за висше образование от страна на българите. Наблюдаваме 30% ръст на желаещите да учат там в сравнение с миналата

година“, обяснява Христанов. Той посочва, че тази година има въведени няколко промени при кандидатстването. „Те са свързани с нуждата от явяване на място за изпит. До миналата година те се провеждаха онлайн, а сега трябва да пътуват дотам. Принциплът за приемане на студентите в Италия е подобен на този и у нас – по-голяма тежест имат изпитите, а не толкова средният успех от дипломата“, обяснява той.

В Дания и Швеция обучението е безплатно, но разходите за живот са между 9500 и 14 000 евро. В Австрия годишната такса е между 40 и 726 евро, но на година ти трябва от 9000 до 12 000 евро за квартира и храна. В Германия таксата е между 200 и 600 евро, а разходите за живот са от 9000 до 12 000 евро. 1157 евро е годишната такса за обучение в Белгия, а в Италия – от 160 до 23 000. Но за да живееш там, и в двете държави са ти нужни средства в порядъка от 8500 до 11 000 евро.

В последните две години австрийски университети неизменно присъстват и са представяни на изложението, което води и до очакван ръст в интереса. Възможностите

за практическо обучение на изключително достъпни такси привличат все повече и българите.

Интересът към Нидерландия е спаднал. Към момента са кандидатствали 40% спрямо 51% миналата година. 16% искат да учат в Италия и по 10% – в Испания и Австрия.

След две години на сериозен ръст Белгия поддържа същите нива спрямо миналата пролет в интереса на кандидатите към обучение в страната. „Причината за това е достъпната такса. Тя е в размер на 1157 евро на година. Освен това предлага атрактивни специалности като „Анимация“ и „Графичен дизайн“, за които дори в някои университети не се изисква портфолио, което е изключително голям стимул за бъдещите студенти“, разказва той. Посочва, че Брюксел привлича и с икономически и политически специалности, за които се знае, че обучението е на ниво. Става въпрос за „Бизнес администрация“, „Икономика“ и „Политика и лингвистика“.

Запазва се почти двойно по-високият интерес към Ирландия спрямо миналата

Япония и Дубай са новите дестинации за езикови ваканции през 2025 г.

Япония и Дубай са най-новите дестинации за езикова ваканция през 2025 г., съобщава старши консултантът „Езикови програми“ Васил Първанов. Той посочва, че интересът от страна на родители и деца към Япония е много голям. Това е и първата ваканция, която ще бъде културна, а не както са другите, които предлагат – с по-голям акцент върху усвояването на чуждия език.

„При нея децата няма да учат английски и японски, а ще могат да се докоснат до традициите и начина на живот на местното население“, обяснява той. Другата нова дестинация – Дубай, също се радва на особено голям интерес. Първанов посочва, че първата група ще бъде там през пролетната ваканция.

За втора пролет предлагат и езикова ваканция в Сингапур. И тази година водещи дестинации в избора за езикова ваканция са Великобритания (28%), Испания и САЩ с (12%), следвани от Германия (10%) за изучаване на съответните езици. Делът на UK като най-желана дестинация е 28% от всички заминаващи. Тази година за първи път Испания и САЩ заемат втората позиция. Испания е предпочитана бюджетна дестинация за английски език, следвана от Малта с двоен ръст в сравнение с 2024 г.

„Децата, които най-често пътуват на езикова ваканция, са на възраст от 14 до 17 години“, обяснява старши консултантът. По думите му, тази година наблюдават и тенденция родителите все по-рано да решават дали и къде ще пътуват децата им. „Ако преди ги записваха март и април, то сега вече знаят къде искат да отидат, още декември. Но това е световна тенденция – местата в езиковите лагери бързо се запълват“, допълва той. 58% от семействата избират пътувания в група, а 42% избират индивидуално. „Самостоятелно пътуване избират семействата, които търсят по-разчупена програма от изучаването на английски, испански или немски“, обобщава той.

кандидатстудентска кампания, която поради членството си в Европейския съюз предлага възможност за финансиране на част от таксата за обучение. Това, заедно с богатия избор от програми на английски език, я нарежда до вече наложилите се търсени дестинации. Разбира се, стандартът на живот там е малко по-висок, като разходите за живот варират от 9500 до 13 000 евро на година.

От „Интеграл“ отчитат още, че една четвърт от кандидат-студентите комбинират по няколко държави в процеса на кандидатстване за висше образование в чужбина. От тях 18 на сто избират по 2 държави, а 6 на сто – по три. Най-честите комбинации са Нидерландия – Белгия, Нидерландия – Италия, Испания – Италия.

„Забелязваме интерес от страна на университетите във Великобритания към студенти от Европейския съюз. През последните години те значително намаляха и се радваме, че се обръщат към българските студенти“, споделя Николай Христанов. След двегодишно прекъсване в „Световно образование – Пролет 2025 г.“ се включват 8 английски университета, като три от тях запазват размера на таксата си в размер на 9355 паунда. „Тя е в един и същи размер както за местните, така и за чуждестранните студенти“, посочва още той.

Икономическите специалности остават сред най-предпочитаните от кандидатстващите. На второ и трето място се нареждат компютърните науки и арт и дизайн. След тях са инженерните науки, медия и комуникация, политика и международни отношения, маркетинг и реклама и психология.

„При някои от държавите е много важно профилираното обучение след X клас“, обяснява той. За най-търсените специалности, като бизнес и компютърни науки, освен бала от дипломата и езиковия сертификат в някои държави като Нидерландия и Испания имат значение профилираното обучение в последния етап на гимназиалното образование и съответно положените матури.

Най-печелившият профил за икономическите и компютърните специалности е профилът по математика и/или природни науки, споделят организаторите. Дори за някои хуманитарни специалности, като психология например, се изисква успешно преминаване на логически тестове, които също имат отношение към обучението по математика. В Белгия, Австрия, Италия, Германия профилът е без значение.

„В Единбург например има изискване за диплома с 6,00 в един от университетите“, завършва Николай Христанов.

Проф. д-р Август Иванов е директор на Института по роботика на БАН. Научните му интереси са в областта на роботиката, сензориката, изкуствения интелект, нано- и микротехнологиите, интелигентни сензорно-информационни системи и архитектури, автоматизация на производството, електроизмервателни технологии и инструменти. Наскоро бе вписан в Златната книга на българските откриватели и изобретатели. Той е единственият учен, удостоен с най-високото отличие, което Патентното ведомство присъжда за 2024 г.

Проф. Иванов е част от колектив, разработил за пръв път нова генерация сензори за магнитно поле – сензорите на Хол, с максимално опростена конструкция и равнинна магниточувствителност. Тези елементи без аналог в контролно измервателната техника са с приложение в роботиката, системите с изкуствен интелект, медицината, метрологията и др.

Зина СОКОЛОВА

Става дума за една фамилия от сензори за магнитно поле и температура – т.е. мулти-сензори, които са разработени в секция „Сензорни технологии в роботиката и мехатрониката“ на Института по роботика, където ръководител е проф. Сия Лозанова – казва проф. Иванов. – Ние сме екип, който работи дълги години в тази област, наш ментор е акад. Чавдар Руменин. Привлечени са и млади хора, които да продължат делото. Много съм щастлив, че съм част от този колектив. С акад. Руменин сме заедно повече от 30 години. Колегите имат доста патенти и заявки за патенти през годините. Но почти всичко е в областта на сензориката, там сме специалисти. Разбира се, имаме патенти и в други области, които са приложими в промишлеността. Иновативни идеи, които водят до решаване на конкретни задачи, могат да бъдат формулирани по подходящ начин и да се защити авторското право със заявка за патент.“

Спецификата на новите микро-сензори, патентовани от проф. Август Иванов като съизобретател, е в това, че могат да се приложат към всяка технология и по тази причина са универсални за експлоатация. Ефектът от икономическото приложение на изобретенията се изразява с шестцифрена сума. В момента са подадени и чакат своята експертиза 19 заявки за патентоване на изобретения със съизобретател проф. Август Иванов.

Всички патенти на учените от Института по роботика са собственост на самия Институт. Ако един патент е в частна полза, то тогава таксите се внасят от физическо лице. Самите автори на изобретенията се описват вътре и при евентуална реализация на този патент имат право на процент от приходите.

А как се стига до един патент? „В процеса на конкретно изследване се раждат нови идеи – разказва проф. Иванов. – И когато на човек му хрумне

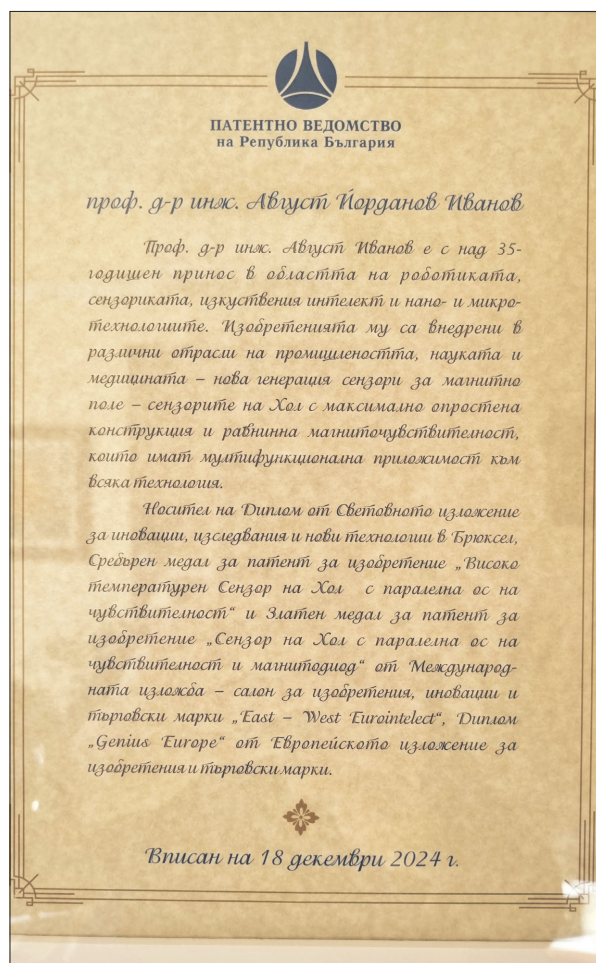
Родно изобретение без аналог

Нова генерация сензори за магнитно поле създадоха учени

Снимка БТА

Проф. Август Иванов (вляво) получава наградата на Патентното ведомство

как да оптимизира или усъвършенства нещо, трябва да го декларира по най-бързия начин в Патентното ведомство – т.е. да „забие колчето“, както се казва. Най-сигурният начин е да се заяви патент или полезен модел.

Другият начин е, ако например сте възложител и произвеждате нещо, което искате да автоматизирате, да въведете нова технология. Задавате тези задачи на учените, които трябва да проучат и изследват възможностите и да дадат конкретно решение, което накрая се тества в реална

среда. В този процес винаги възникват нови идеи и те също могат да бъдат патентовани. Колкото по-дълго не се реализира един патент, толкова по-скъпа е поддръжката му. Ако до 5 – 6 години не се внедри конкретно изобретение очевидно е, че е намерено по-добро решение или някъде по света са успели да модифицират идеята ни. Не може всичко, което се измисли, да намери приложение.“

Проф. Иванов подчертава, че Институтът по роботика има патенти в най-различни области,

като роботиката, беспилотните роботизирани системи, критичната инфраструктура, комуникационни системи, метрологията и други. Но най-голямата и най-стойностна част е в областта на сензорите с приложение в роботиката и в мехатрониката.

„Това е нова генерация сензори с опростени конструкции с по-голяма точност, оптимизирани са, с възможност за различни компенсации, тъй като всеки сензор си има някои недостатъци – обяснява ученият. – И ако успявате по някакъв начин да го управлявате, тогава повишавате точността му. Температурните флуктуации влияят силно на сензорите и затова трябва да се намери един автоматичен процес на компенсация. Сензорът трябва да се направи така, че винаги да дава адекватен резултат.“

Със сензорите на учените от Института се мерят магнитни полета и екипът се стреми да усъвършенства тези чипове. Особен интерес представлява поведението им при много ниски температури – близки до абсолютната нула, или при загряване. Например при квантовите компютри и някои устройства, свързани с тях, се изисква определен нискотемпературен режим и той трябва да е гарантиран. Това пък е едно ново ниво в развитието на тази техника и е близко бъдеще.

„Колегата доц. Лъчезар Георгиев от ИЯИЯЕ – БАН, с когото работим много успешно в Центъра за компетентност QUASAR, обича да дава следния пример: суперкомпютър би могъл да разбие един код за около 100 години, а един квантов компютър ще го направи за около един час – казва проф. Иванов. – И тогава ще загубим сигурността при обмена на информация, защото всеки би могъл да декриптира бързо информацията. За момен-

та е хубаво, че тези разработки са още в лабораториите и не са навлезли в масова употреба в световен мащаб. Ние в България не правим такива неща, но пък се борим за реализацията на инфраструктурата, която трябва да се изгради за следващото ниво на комуникации, които ще ни помогнат да имаме необходимата защита на информацията точно на това ниво. Затова се правят сензори за ниски температури. Изследва се тяхното поведение или се променят конфигурациите, за да се постигнат желаните резултати.“

През годините учените са работили по различни проекти. Един от тях е за ушни марки за едри преживни животни, защитен с патент, което помага на фермерите да отчитат броя на стадата, както и да бъдат намалени възможностите за злоупотреби с европейски средства. Това би могло да реши много проблеми на Министерството на земеделието. Публична тайна е, че се правят доста спекулации с парите за насърчаване на такива дейности. Както и навсякъде по света, и у нас има недобросъвестни хора – това не е патент на България, подчертава проф. Иванов. И допълва, че многократно са разговаряли с различни ръководители от Министерството на земеделието. Те са проявявали желание, после нещата започват да буксуват и така и не се стига до прилагането на тези технологии при отглеждането на животните.

А с внедряването на различни сензори могат да се решат много проблеми в животновъдството. С тях може да се следят различни жизнени параметри, които показват какво е състоянието на самото животно. Например, ако дълго време е в покой, явно нещо се е случило с него. За да може по-бързо и лесно да се събери подобна информация, биха могли да се автоматизират някои процеси – проследяването на животните, преброяванията на птици и свине във ферми. Има алгоритми и начини да се направи цялото това наблюдение, което на всичкото отгоре се извършва дистанционно. Това ще облекчи много работата на контролните органи.

„С Националната овцевъдна и козевъдна асоциация и Тракийския университет работим по проект „Цялостна система за електронно преброяване и проследяване на дребни преживни животни посредством електронен маркер „Дигитален пастир“ по програма за европейско партньорство за иновации за селскостопанска производителност и устойчивост – казва ученият. – Това е един етап от реализацията на нашите идеи в тази област. Колегите работят с огромно желание и се надявам на чудесен резултат в определения срок. Имаме защитен патент за ушна марка при едри преживни животни и би могло да се разработят още много различни вариации.“

Светът под луна

Над 340 материала изпращат участниците
в XIII ученически журналистически конкурс „Григор Попов“

Общо 345 материала на 64 колектива и 203 индивидуални участници от 59 образователни институции от 20

области на страната са изпратени за XIII ученически журналистически конкурс „Григор Попов“. Той се организира от ЦПЛР – Център за ученическо техническо и научно творчество, Разград, с директор Цветанка Русева и местната община със съдействието на Регионалното управление на образованието.

Материалите са оценени от комисия в състав Валентина Колева – радиожурналист, Галина Матева – журналист, Димитър Петров – публицист и краевед, Садет Кърва – кореспондент на БТА, и Галина Маринова – психолог и кореспондент на в. „Екип 7“.

Голямата награда на Община Разград за индивидуално участие е присъдена на единайсетокласничката Теодора Петракова от ученически клуб „Клио“ с ръководител Донка Радева в ПГ по хранителни технологии и техника в Пловдив. Приза на Общината за колективно участие заслужава клуб „Фотография и радиожурналистика“ към СУ „П.Р. Славейков“ в Кърджали с ръководители Валентина Апостолова и Мехмед Реджеб.

Специалната награда на Националния дворец на децата получава в. „Ваз Буки Веди“ с ръководител Ивелина Танева при СУ „Иван Вазов“ – Плевен.

РУО – Разград, отличава за индивидуално участие Бистра Кирилова (Х клас, Клуб по журналистика, 125. СУ „Боян Пенев“ – София).

Призът на ЦПЛР – ЦУТНТ, Раз-

Снимка: Архив Община Разград

град за дебют отива при Ралица Росенова (IV клас, клуб „Журналист“, ОДК „Анастас Стоянов“, Шумен).

Специалната награда на Регионалния исторически музей Разград получава Леман Чиракова (IX клас, клуб „Клио“, ПГХТТ – Пловдив). Наградата на Регионалната библиотека „Проф. Боян Пенев“ – Разград, е за Йоан Градинаров (Х клас, СУ „Иван Вазов“ – Плевен). Вестник „Екип 7“ присъжда приз на Кристияна Димитрова (Х клас, ППЧЕ „Екзарх Йосиф“ – Разград). Отличие на Razgrad News е за Антония Босева (XI клас, ЕГ „Христо Ботев“ – Кърджали).

Призът на Божидарка Златарева, краевед, за колективно участие отива при СУ „Васил Левски“ – Крумовград. Наградата за колективно участие на Теменуга Иванова – внучка на Григор Попов, получава в. „Тийнс пейпър“ с ръководител Димитър Никленов при НЧ „Роди-

на 1860 – Стара Загора“.

В раздел „Публицистика“, категория „Интервю“, в групата II – IV клас в индивидуалната надпревара първа е Ралица Росенова (IV клас, ОДК – Шумен). В групата V – VIII клас победител е Йоана Костадинова (VII клас, ОУ „Никола Икономов“ – Разград). И в групата IX – XII клас начело са Даная Денева (Х клас, СГСАГ „Христо Ботев“ – София) и Елизабет Атанасова (Х клас, 125. СУ – София).

В категория „Интервю“ – колективно участие, в групата I – IV клас е присъдено второ място на ученици от НУ „Хаджи Генчо“ – Тетевен, с ръководител Станислава Стоянова. В групата V – VIII клас първи е клуб „Млад журналист“, ръководен от Елена Николова, при ОУ „Любен Каравелов“ – Попово. В групата IX – XII клас второ място печели клуб „Журналист“ с ръководител Елена Търтова при НПГ

„Димитър Талев“ – Гоце Делчев.

В категория „Есе“ в групата V – VIII клас печели Анабел Ниязи (V клас, ОУ „Н. Й. Вапцаров“ – Разград). А в групата IX – XII клас първа е Мия Хаджиева (XI клас, ЕГ „Христо Ботев“ – Кърджали).

В категория „Очерк“ в групата V – VIII клас победител е Михаела Младенова (VII клас, ОУ „Св. Климент Охридски“ – Попово). Първото място в групата IX – XII клас е за Михаела Минкова (Х клас, СУ „Иван Вазов“ – Плевен).

В категория „Репортаж“ в групата II – IV клас е присъдено второ място на Димитрия Христова (IV клас, ОДК – Каварна). При V – VIII клас печели Еда Ерол Джемал (VII клас, ОУ „Васил Априлов“, Исперих). И при най-големите първа е Михаела Михайлова (Х клас, 125. СУ – София).

В категория „Пътепис“, в групата V – VIII клас първенец е Александър Илчев (V клас, Спортно училище „В. Левски“ – Кюстендил). При учениците от IX – XII клас начело е Жулиде Муталибова (XII клас, СУ „П. Р. Славейков“ – Кърджали).

В категория „Публицистична статия“, в групата II – IV клас е присъдено второ място на Мартин Османов (IV клас, ОДК – Каварна). В групата V – VIII клас първа е Анна Христова (VII клас, ОУ „Неофит Рилски“ – Габрово). В групата IX – XII клас победител е Катя Таскова (Х клас, ПГО „Елисавета Багряна“ – Бяла Слатина).

Най-добрият коментар в групата V – VIII клас е дело на Миа Христова (V клас, ОУ „Н. Й. Вапцаров“ – Разград). При най-големите се отличават Андрея Русева (Х

клас, ППЧЕ „Екзарх Йосиф“ – Разград) и Теодора Петракова (XI клас, ПГХТТ – Пловдив).

В раздел „Радиожурналистика“, категория „Интервю/репортаж“, в групата V – VIII клас първото място поделят Антонио Рангелов (VII клас, ЧСУ „Мечтатели“ – Варна) и Стефания Чотрова (V клас, радиоклуб „Детски свят“, ОДК – Кърджали). В групата IX – XII клас първа е Анна-Мария Стамболийска (IX клас, СУ „Св. Патриарх Евтимий“ – Пловдив).

В категория „Радиопредаване“, в групата V – VIII клас, печелят Благвеста Панкова-Деянова (клуб „Език мой роден“ при ОУ „Любен Каравелов“ – Бургас) и Марияна Бекриева (радиоклуб „Детски свят“, ОДК – Кърджали). В групата IX – XII клас първа е Марияна Бекриева (ОДК – Кърджали).

В категория „Вестник на хартиен носител“ в групата II – IV клас първо място е присъдено на в. „Хермес“ на едноименния клуб в ТГ „Княз Симеон Търновски“ – Стара Загора, в. „Приятел плюс“ на радиоклуб „Детски свят“ при ОДК – Кърджали, в. „Голямото междучасие“ на ОДК – Каварна, в. „Ботевчета“ на клуб „Творческо писане“ при ОУ „Христо Ботев“ – Добрич, и на в. „Бъдеще за знанието“ на НУ „Хаджи Генчо“ – Тетевен.

В категория „Електронен вестник“ победители са в. „Профили“ на СУХНИ „Константин Преславски“ – Варна, и в. „Ботевец“ на СГСАГ „Христо Ботев“ – София.

Призориите ще получат своите отличия на церемония на 28 март в Художествена галерия „Проф. Илия Петров“ в Разград. **АЗБУКИ**

Социалните мрежи промениха начина, по който се възприема онлайн съдържанието

От стр. 17

– Успявате ли да достигнете до децата от социално уязвими групи?

– Да, чрез проекта „Дигитални деца“. Той цели повишаване на дигиталната грамотност и безопасност сред децата и младежите, включително тези от уязвими общности.

В рамките на Проекта осигуряваме обучение и практически насочени ресурси, които помагат на децата да разпознават онлайн рисковете, да се предпазват от онлайн тормоза, манипулация и експлоатация, както и да използват интернет отговорно и безопасно. Работим с училища, социални и младежки центрове и неправителствени организации, за да достигнем до тези, които са най-застрашени от дигиталните рискове.

Проектът се осъществява в рамките на консорциума на Центъра за безопасен интернет, който включва асоциация „Родители“, Българската асоциация за семейно планиране и Националната мрежа за децата. Заедно разработваме интерактивни учебни материали, провеждаме семинари за учители и родители и насърчаваме информираността за предизвикателствата в онлайн средата.

– Имате и обучения за родители. Към тях ли е по-големият интерес, или към тези за деца?

– За родителите организираме тематични срещи, по време на които обсъждаме предизвикателствата и рисковете, свързани с онлайн присъствието на децата. Предоставяме практически съвети и насоки как да подкрепят и насочват децата си в дигиталната среда.

Също така предлагаме разнообразни материали, като наръчници и брошури, които помагат на родителите да се ориентират в динамично променяния се дигитален свят. Когато провеждаме подобни срещи, виждаме голяма ангажираност – родителите искат съвети за справяне с проблемите и често споделят лични истории.

Въпреки че интересът към обученията за деца е значителен, наблюдаваме, че родителите често подценяват необходимостта от собственото си обучение в тази област. Много от тях смятат, че децата им са достатъчно компетентни в използването на технологиите, и не осъзнават рисковете, на които могат да бъдат изложени.

Същевременно, когато родителите участват в нашите програми, те често споделят, че са получили ценна информация и са по-уверени в способността си да подкрепят децата си в онлайн среда.

Стремим се да повишим осведомеността сред родителите за важноста на тяхната роля в дигиталното възпитание на децата. За нас е много ценно да се срещаме с майките и бащите и да ги подкрепяме в това да бъдат възможно най-добрите родители.

– Имате и програма „Връстници обучават връстници“.

– Програмата е насочена към подготовката на младежи, които да обучават свои връстници и по-малки ученици в безопасно поведение в интернет. Подборът на участниците се осъществява чрез партньорства с училища и младежки организации в различни градове. Подбираме кандидати, които проявяват

интерес към темите за онлайн безопасност и дигитална грамотност, като се стремим да включим младежи с различен опит и от различни социални групи.

През последните три месеца обучихме над 100 младежи от няколко града в България. Само през ноември и декември 2024 г. над 60 гимназисти от София, Дупница, Радомир, Кюстендил и Плевен участваха в тридневни учебни сесии по теми, като технически рискове в интернет, проблеми с непознати онлайн, онлайн тормоз, рискове от онлайн общуването, изкуствен интелект, фалшиви новини и дезинформация. Младежите генерираха идеи за кампании в училище и извън него, включително създаване на игра по дизайн на Escape Room.

През декември 2024 г. ученици от 1. СУ „Пенчо Славейков“ в София, обучени от екипа на Центъра за безопасен интернет, проведоха учебни сесии сред връстниците си като част от кампанията „Дигитален отпечатък“.

В средата на февруари 2025 г. се проведе обучение на трета група младежи учители, които планират и реализират кампании за онлайн безопасност. Тези обучения са част от проекта „Дигитални деца“, който има за цел да подготви младежи да станат ментори на свои връстници в училището, квартала или общността, предавайки знания за безопасно поведение в интернет и помагайки на деца, които се сблъскват с проблеми като онлайн тормоз, измама или изнудване.

– Смятате ли, че в училище се обръща достатъчно внимание на опасностите, които съществуват в интернет?

– Не напълно. Включването на темата в учебната програма е важна стъпка, но на този етап уроците често остават твърде теоретични. Липсват практически упражнения, реални казуси и интерактивни методи на обучение, които да направят информацията по-достъпна, разбираема и приложима за децата.

Необходимо е да се постави по-силен акцент върху критичното мислене, особено по теми като фалшиви новини, дезинформация и онлайн манипулация. Учебните часове по тази тема са ограничени, а липсата на последователност и адаптация към бързо развиващите се технологии прави програмата недостатъчно ефективна. В резултат образователната система изоставя спрямо реалните нужди на децата в дигиталния свят.

– Какво е необходимо, за да продължи дейността на Националния център за безопасен интернет?

– На първо място – осигуряване на стабилно и устойчиво финансиране. В момента дейността ни разчита основно на проектни средства, които изискват постоянно кандидатстване и администриране наред с всекидневната ни работа на терен. Този модел не гарантира дългосрочна устойчивост.

Важно е институциите да поемат ясен ангажимент не само чрез политики за онлайн безопасност на децата, но и чрез целенасочено финансиране на тези усилия. За да продължим да подкрепяме децата, родителите и учителите, са необходими дългосрочно държавно финансиране и стабилни ресурси, които да гарантират ефективността и устойчивостта на нашата дейност.

Столична община обяви началото на програмата „От сив училищен двор – модерен център за общността“. В същността ѝ е заложена трансформация на дворните пространства в многофункционална и модерна зона, интегрирана с обучителния процес, която съчетава възможности за отгх, спорт, социално взаимодействие и обучение на открито, както и много зелени площи. Тя е приложена пилотно в две столични училища – 59. ОУ „Васил Левски“ и 29. СУ „Кузман Шалкарев“.

Работата по проектите им е основа за изработка на Архитектурен наръчник за устойчиви и функционални пространства, който е предоставен на всички районни администрации в София.

Повече за Програмата разказва Момчил Даскалов – кмет на район „Сердика“ и ръководител на пилотната фаза.

Стела МАРИНОВА

Щялостната концепция на Програмата е училищните дворове да се променят, но не е само да се ремонтират. Идеята е да бъдат преобразени по нов начин, така че да станат по-приятни и полезни не само за децата, но и за екипите на училищата. И най-важното – да бъдат отворени към общността. Това, разбира се, ще бъде след учебно време, в събота и неделя, през ваканциите“, обяснява Момчил Даскалов.

Той допълва, че още в самото начало започва работа по такава концепция със столичния кмет Васил Терзиев. За да изберат най-правилния начин, по който да подходят, е създадена работна група, в която влизат главният архитект и неговият екип, заместник-кметовете по „Култура, образование, спорт и младежки дейности“ и по „Зелена система, екология и земеползване“ с оглед на идеята дворовете да станат по-зелени. Включва се и директорът на Дирекция „Сигурност“.

Те се обединяват около идеята, че е най-добре първо да бъде изработена концепцията и да се реши как искат да изглежда съвременният училищен двор, да бъдат проучени световните практики и как те могат да бъдат приложени в България. Следващата стъпка е да оформят събраната информация в документи, които могат да бъдат използвани от всички районни кметове не само на София, а и в цялата страна.

За целта избират архитектурно студио, чиято първоначална задача е да изготви концепцията и на нейна база – т.нар. архитектурен наръчник.

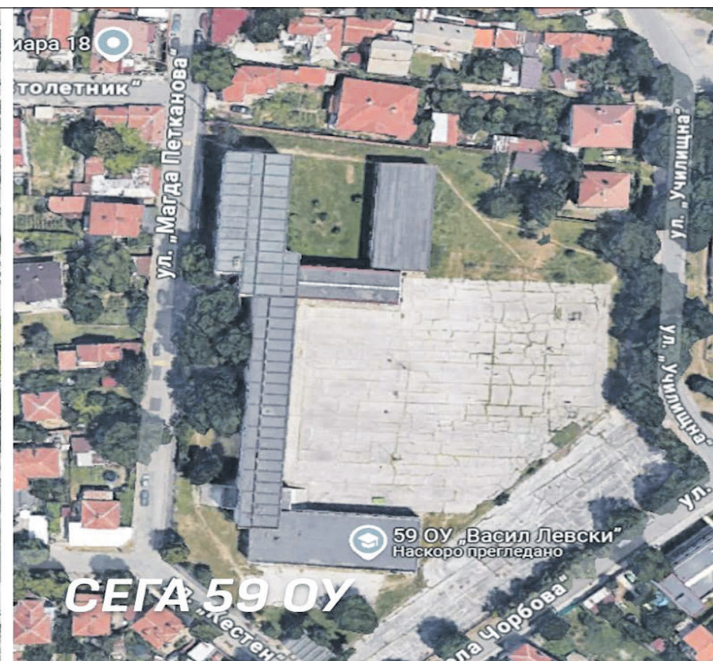
В архитектурния наръчник са обобщени всички нормативни документи, които трябва да се спазват.

Дадени са и примери с успешно реализирани проекти по света с обяснения по тях. Включени са и предложения какви зони могат да бъдат разположени в един училищен двор спрямо свободното пространство в него. Идеята е всеки кмет да използва наръчника за основа и да остане само да се намери проектант, който да изпълни проекта“, обяснява Даскалов.

Една от предложените зони е за спорт. Идеята е тя да бъде със съвременни игрища с настилки, които не се нагряват и са по-безопасни за децата. Изградените модерни съоръжения ще бъдат за най-различни видове спорт.

Където е възможно, могат да бъдат разположени и зони за открити класни стаи или с градинки, в които малките деца да засаждат различни растения.

Снимки Столична община

Проект за преобразяване на дворното пространство на 59. ОУ „Васил Левски“

Момчил Даскалов, кмет на район „Сердика“:

Искаме децата да растат в нова среда

„Всеки районен кмет в столицата или в страната решава какви проекти да реализира. Нашият екип е осигурил инструментариума. Разчитаме промяната на дворните пространства да се припознае като ключов приоритет и да могат да се осигурят средства.

Надяваме, че за 10 – 15 години всички училищни дворове, или поне по-голямата част от тях да изглеждат по модерен начин.

Генералната ни цел е децата да растат и да се развиват в много по-зелени, по-приятелски и по-екологични пространства, които формират у тях естетически вкус и отношение към заобикалящата ги среда и към живота.“

Могат да бъдат обособени и места с маси и столове, за да има къде учениците да закусват или обядват на открито.

Друга идея е да бъде изградена сцена и тя да бъде мястото, където училищната общност се събира за тържества на 15 септември и 24 май и при отбелязването на други празници.

Предложени са и зони в полза на общността в квартала – с катерушки и фитнес на открито.

Може да се обособи и място за развиване на културни дейности,

като се поставят пана върху сградата за проекции на филми или презентации, а наоколо се наредят столчета. Обсъждани са и зони за достъп на автомобили за разтоварване на необходими за училището материали, както и паркинги за кола.

„Зоните са обособени като идеи. Конкретните проектант заедно с районния кмет и общ-

ността на училището решават какво точно да бъде направено в тяхното училище. Така може да се стигне до резултат, който да е приятен за всички“, категоричен е кметът на район „Сердика“.

За да има реални примери, при изработването на концепцията и на архитектурния наръчник се работи пилотно с две напълно различни училища.

Дворът на столичното 29. СУ е малък, докато този на 59. училище има 5 дка площ. Даскалов допълва, че СУ „Кузман Шалкарев“ се намира в квартал без нито една детска площадка, защото инфраструктурата не позволява да бъде изградена такава. „Този проект ще даде възможност и на майки с деца да ползват двора“, казва кметът на район „Сердика“.

Направени са обсъждания и анкети с общностите – родители, обществен съвет, учители, директори, за може всеки да сподели потребностите си. В архитектурния наръчник е описана и методологията на срещи с общността, дадени са примерни

анкети, разписано е как да се обработят резултатите.

На база предварителните проучвания и с финансиране от Столична община е разработен проект как би изглеждало дворното пространство в 59. училище. Идеята е да бъде проектирано максимално голямо футболно игрище, което при достатъчно финансиране да бъде направено с изкуствена трева. На него ще могат да се провеждат училищни турнири, тъй като в района единственият стадион е в квартал „Бенковски“. В ОУ „Васил Левски“ има достатъчно пространство и за открити класни стаи. Ще бъдат поставени осветление и видеонаблюдение.

„Надяваме се, ако минат всички процедури, да имаме възможност да изпълним проекта още това лято. Ще бъдем много щастливи за учебната 2025/2026 г. в 59. училище да могат да се похвалят с нов двор. Може и да не е изцяло завършен, но да е започнала работата“, уточнява Даскалов.

Идеята е в училището да има охрана, която да бъде до по-късно. А след това дворот ще се заключва.

За опазването на новото пространство обаче ще се разчита най-вече на самосъзнанието на учениците, учителите и хората, които ще го посещават.

„Дворът ще стане общ център и искаме да въвлечем общностите, родителите, хората наблизо сами да започнат да пазят и сами да подават сигнали, ако видят, че нещо се случва. Има психологически изследвания, че когато нещо е ново, хората се чувстват по-добре и това ще ги възпира от вандалски прояви. С екипа ми вярваме, че по този начин ще можем да опазим това

пространство“, категоричен е кметът на район „Сердика“.

Средствата за реализация на даден проект могат да варират от няколко хиляди до малко над милион, ако училището е по-голямо, показват сметките на Даскалов.

Идеята на предварително разработения проект е общината да има готовност да го подаде, когато се появи програма, по която може да бъде финансиран.

Даскалов припомня, че миналата година Столичната община отпуска на всеки район средства, с които да се реализират проекти, които са към финалната си фаза. При приемането на Инвестиционната програма за общински проекти с бюджета за 2024 г. обаче не са имали възможност да подадат проекти заради липса на разрешение за строеж. Но преди актуализацията през есента са успели да приключат градоустройствените процедури и проектът е включен в корекцията на бюджета и ще бъде финансиран чрез програма на Министерството на регионалното развитие и благоустройството.

„В момента няма гаранция за финансиране на общинските ни проекти. Но имаме подготвени, за да може, когато се появи възможност да кандидатстваме по някоя програма, веднага да подадем съответния проект. Надяваме се с проекта за 59. училище да се справим с бюджета на Столична община и той да бъде включен в капиталовата програма“, казва Даскалов.

Уточнява, че заданието е разписано така, че реализацията на проектите да бъде поэтапна. Тоест, ако преобразяването на даден по-голям училищен двор е много скъпо, проектът да бъде реализиран на зони. Това ще позволи и дейностите по тях да могат да се реализират по различни програми.

Министерство
на образованието и науката

Национално издателство за
образование и наука „Аз-буки“

Директор:
ЕМИЛ СПАХИЙСКИ

Заместник-директори:
СТОЯН СТОЯНОВ
ВЕНЦИСЛАВ ГЕНКОВ

1113 София
„Цариградско шосе“ 125, бл. 5
За цялата страна:
0700 18466
izdatelstvo.mon@azbuki.bg
azbuki@mon.bg
https://www.azbuki.bg

Аз-буки

Банкова сметка:
„Обединена българска банка“ АД
IBAN: BG38UBBS81553139075716
BIC: UBBSBGSF

Национален седмичник
за образование и наука

АЗ-БУКИ

ISSN 0861-3990

Редактори:

д-р Зина Соколова
z.sokolova@azbuki.bg
д-р Дилиана Кочева
d.kочева@azbuki.bg
Стефа Маринова
s.marinova@azbuki.bg
Боряна Трайчева
b.traicheva@azbuki.bg
Павла Котова
p.kotova@azbuki.bg

Графичен дизайн:
Иво Христов
i.hristov@azbuki.bg

Петър Владов
p.vladov@azbuki.bg

Стилист-коректор:
Анелия Врачева
a.vracheva@azbuki.bg

Фоторепортер:
Олег Попов

Реклама и
РАЗПРОСТРАНЕНИЕ:
izdatelstvo.mon@azbuki.bg

Кореспонденти в страната:

Белене – Ралица Господинова
088 7418349
Велико Търново – Здравка Маслянкова
088 6653255
Видин – Борислава Борисова
vidinstar@gmail.com
Ловеч – Жанина Илиева
087 7209597
Пловдив – Деляна Лукова
088 7271712
Смолян – Ангел Добриков
088 9703271
Кюстендил – Северина Димитрова
089 5789515
Шумен – Светлана Крумова
srkumova@gmail.com

ДЕЖУРЕН РЕДАКТОР:
Зина Соколова

Предпечатна подготовка:
НИОН „Аз-буки“

Печатница: „Алианс Принт“ ЕООД
ж.к. „Дружба“ 1, ул. „Илия Бешков“ 3А

Неподписаните снимки в броя са от архива
на в. „Аз-буки“ и глобалната мрежа

Материали не се връщат
Авторските права на публикуваните
текстове и илюстрации са
собственост на вестника

НИОН „Аз-буки“ издава
научните списания:

„Български език и литература“
„Чуждозиково обучение“
„Математика и информатика“
„Педагогика“
„Професионално образование“
„Философия“
„Стратегии на образователната
и научната политика“
„История“
„Обучение по природни науки
и върхови технологии“

Ученици изработват ръчно книга за опълченците от Пернишко

В епоха на бързи технологични промени и глобализация патриотичното възпитание има ключова роля в изграждането на националното самосъзнание и моралните ценности на младите поколения. Любовта към родината, уважението към историята и традициите, както и разбирането за значението на националните герои са основни елементи, които формират българската идентичност.

Патриотичното възпитание не е просто заучаване на исторически дати и събития, а осъзнаване на жертвите, направени за свободата и независимостта на България.

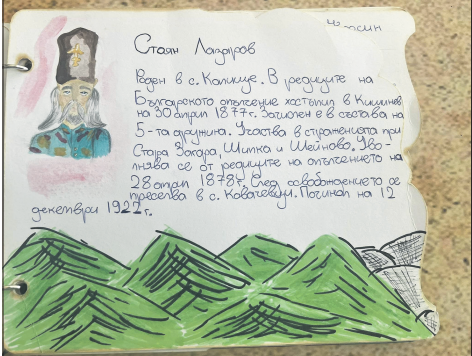
Макар Перник днес да е известен с индустриалното си минало, през Възраждането регионът е бил дом на будни и храбри българи, готови да се включат в борбата за национално освобождение. Десетки доброволци от пернишките села и града се записват в Българското опълчение, сформирано през 1877 г. Те са обикновени хора – земеделци, занаятчии, пастири, но водени от една обща мечта: да видят родината си свободна.

За да отдадат почит на тези забравени герои, ученици от нашето училище предприеха инициативата да създадат ръчно направена книга, посветена на опълченците от Пернишко. Това беше истинско изследователско и творческо пътешествие, което обедини ученици с различни таланти и интереси. Ръчната изработка на книги, посветени на национални герои, е прекрасен пример как учениците могат активно да участват в опазването на историческата памет.

Как създадохме книгата?

Процесът премина през няколко основни етапа. Учениците проучиха архиви, исторически източници и местни краеведски книги, за да открият информация за опълченците от региона. Някои от тях разговаряха с историци и посетиха музеи. Разделени в екипи, те написаха различни материали – биографии на опълченци, стихотворения и писма, вдъхновени от техните подвизи.

Група талантлив ученици създадоха илюстрации към книгата – портрети на опълченци, сцени от битките при Шипка и Плевен, както

и символични образи на България, свободата и саможертвата.

Вместо да отпечатаат книгата, учениците решиха да я направят на ръка, за да ѝ придадат автентичност. Всяка страница беше изписана, а хартията – състарена с чай, за да изглежда като стар документ.

Книгата беше изрисувана ръчно и украсена с традиционни мотиви, за да напомним възрожденските ръкописи.

Тази ръчно изработена книга не е просто учебен проект – тя е послание към бъдещите поколения. Всеки лист и всяка рисунка в нея носят енергията и признателността на учениците към онези, които са се борили за свободата ни.

Книгата бе представена пред експерт за периода на Възраждането от Регионалния исторически музей.

Днес малцина знаят имената на тези смели мъже. В Перник и региона има няколко паметни плочи и паметници, посветени на опълченците, но техните подвизи рядко влизат в учебниците. Именно затова подобни инициативи са толкова важни – те възбуждат паметта за героите и предават историята на новите поколения.

Милена Алексиева
Старши учител по български език
и литература
II. основно училище „Елин Пелин“ – Перник

ПРАВНА КОНСУЛТАЦИЯ

Тодор КАПИТАНОВ

Пенсионирането е един от най-важните етапи в професионалния живот на всеки работник или служител. За мнозина този преход е съпътстван не само от емоционални преживявания, но и от редица административни и финансови въпроси. Една от ключовите теми, които вълнуват бъдещите пенсионери, е обезщетението, което работодателят е длъжен да изплати при прекратяване на трудовото правоотношение. След промените в Кодекса на труда в края на 2020 г. условията за получаване на тези обезщетения бяха изменени. В този материал ще разгледаме какви са актуалните разпоредби и кой има право да получи шест brutни заплати при пенсиониране.

Какви са условията за получаване на шест заплати при пенсиониране

Съгласно действащото трудово законодателство при прекратяване на трудовото правоотношение, след като работникът или служителът е придобил право на пенсия за осигурителен стаж и възраст, независимо от основанията за прекратяването, той има право на обезщетение от работодателя в размер на brutното си трудово възнаграждение за срок от 2 месеца, а ако е придобил при същия работодател или в същата група предприятия 10 години трудов стаж през последните 20 години – на обезщетение в размер на brutното си трудово възнаграждение за срок от 6 месеца. Обезщетение по тази алинея може да се изплаща само веднъж.

Обезщетението се изплаща еднократно, което означава, че ако работникът или служителът се пенсионира и след това започне нова работа, той няма право да изисква повторно изплащане на такова обезщетение при евентуално бъдещо прекратяване на трудовото си правоотношение. Обезщетението е дължимо само при действително прекратяване на трудовия договор. Ако работникът или служителът има право на пенсия, но продължава да работи, той няма да получи тези шест заплати, докато не прекрати трудовото си правоотношение. Законът предвижда, че обезщетението се дължи и на лица, които получават пенсия за осигурителен стаж и възраст в намален размер по чл. 68а от Кодекса за социално осигуряване.

Решението за обезщетението се взема от работодателя, който извършва пре-

ценката и изчисляването на дължимите суми въз основа на трудовия стаж на служител. В някои случаи, чрез колективен трудов договор, индивидуален трудов договор или с акт на Министерския съвет може да бъде договорено обезщетение за по-дълъг период от предвидените шест месеца.

Един от най-често задаваните въпроси е дали работникът или служителът има право на обезщетение и от основния, и от допълнителния си трудов договор. Законът предвижда, че обезщетението при пенсиониране се изплаща само веднъж, което означава, че ако работникът има два трудови договора, той ще получи обезщетението само от основния си работодател, при когото прекратява трудовото правоотношение. Размерът на обезщетението се изчислява въз основа на brutната заплата на работника или служител, което включва основното възнаграждение плюс всички допълнителни плащания, които са част от трудовото възнаграждение – например бонуси, надбавки, премии и други допълнителни възнаграждения. Ако работникът или служителът отговаря на всички законови изисквания, работодателят е длъжен да изплати обезщетението, а в случай на отказ служителът може да потърси правата си по съдебен ред.

Справка:
чл. 222, ал. 3 от Кодекса на труда;
чл. 228, ал. 2 от Кодекса на труда

ИТАЛИАНСКИ КОМПОЗИТОР НЕИЗМЕНЯЕМА ГЛАГОЛНА ФОРМА (ГРАМ.)	ЕТАЖ ОТ ДОЛНА КРЕДА (ГЕОЛ.) ИТАЛ. ПИСАТЕЛ – ИМЕТО НА РОЗАТА	СТИХОТВОРЕНИЕ ОТ ИВАН ВАЗОВ ГЕРОИНЯ НА ВАЗОВ ОТ „ПОД ИГОТО“	СЕРИЯ КОЗМЕТИЧНИ ПРОДУКТИ ИСПАНСКИ ТАНЦ	РАЗТУХА УТЕШЕНИЕ ДРЕБНА ФРЕНСКА МОНЕТА	ИЗТОЧНИЦИ ИЛИ ЗАПАС ОТ СРЕДСТВА ГЕРОЙ ОТ „ГЕРАЦИТЕ“	ВОДНО ЖИВОТНО ПОДПИСНИК	КОЗМЕТИЧНО СРЕДСТВО ГОЛЯМА БОЯДЖИЙСКА ЧЕТКА	ДУМИ, БЛИЗКИ ПО ЗВУК, НО РАЗЛИЧНИ ПО ЗНАЧЕНИЕ ИНДИЙСКА ЧЕРНИЦА	ДОМАКИНСКИ СЪД
МУЗИКАЛЕН ИНТЕРВАЛ ОТ 8 СТЕПЕНИ ФР. РЕЖИСЬОР „ВРАГ ПРЕД ПОРТАТА“	СТОЛИЦАТА НА БАНГЛАДЕШ ТРЪБА, СВЪРЗАВАЩА ПЕЧКА С КОМИН	АНГЛИЙСКИ РОМАНИСТ (1866-1946) ЛАТИНСКИ ПОЕТ ОТ VI В.	АКТЬОР ОТ САЩ – „ГАТАКА“ СИЛЕН АЛКОХОЛЕН КОКТЕЙЛ	НАВИТО НА РУЛО МЕСО С ПЪЛНЕЖ	ПРЕСТЪПНО ТАЙНО ОБЩЕСТВО НАЙ-МАЛКИЯТ ПРЪСТ	БЪЛГАРСКИ КНИГОИЗДАТЕЛ (1828-1911) КАКАВИДА			
ФРЕНСКИ ПИСАТЕЛ (1913-1960)	ЗАТОЧЕНИЕ С ТЕЖКА РАБОТА ЗНАК ЗА ИЗВАЖДАНЕ	БАЛЕТ ОТ В. ВЛАСОВ И В. ФЕРЕ ОПЕРА ОТ ДЖ. ВЕРДИ	СТАРОТО ИМЕ НА СТОЛИЦАТА НА КАЗАХСТАН ОТДЕЛНИТЕ ЧАСТИ НА НЕЩО	БЪЛГАРСКА ПОППЕВИЦА ДЕПАРТАМЕНТ ВЪВ ФРАНЦИЯ	СТАРОГРЪЦКИ ПОЕТ КИТАЙСКА ИМПЕРАТОРСКА ДИНАСТИЯ (1368-1644)	ВОДА (МЕД.) ПРЕСТИЖЕН УНИВЕРСИТЕТ В САЩ КЪНЕКТИКЪТ	ВИД ЛЕКА СПЛАВ ПРЕДПАЗНО ВЪЖЕ НА КОРАБ	ЗАПУШАЛКА	СБОРНИК ПРИКАЗКИ ОТ ЛАМАР
ОТГОВОРНОСТ ЗА ПРИЧИНА НА ЩЕТА ОПЕРА ОТ П. МАСКАНИ	ГЕРОЙ ОТ ТРИМАТА „МУСКЕТАРИ“ ПРЕДЛОЖЕНИЕ ПОКАНА	НАЖЕЖЕНИ СВЕТЕЩИ ГАЗОВЕ НЕМСКИ АСТРОНОМ (1791-1865)	СЛАДКОВОДНА РИБА РАЗНОВИДНОСТ НА ХИМ. ЕЛЕМЕНТ	ХИМИЧЕН ЕЛЕМЕНТ ПОДУТИНА	ГЕРОИНЯ ОТ „ТИЛ УЛЕНШПИГЕЛ“ ГЕРОИНЯ НА А. МОРОА ОТ „КЛИМАТИ“	АНГЛИЙСКА РОК ГРУПА ГОЛЯМ ПЕРИОД ОТ ВРЕМЕ	НЕСЪЗНАТЕЛНО ДВИЖЕНИЕ НА МУСКУЛИТЕ ФИЛМ НА Л. АНДЕРСЪН	БЪЛГАРСКИ ПИСАТЕЛ (1926-1981)	ДОМОУПРАВИТЕЛ
ГОСПОДАР НА АДА (МИТ.) ОПЕРАЦИОННА СИСТЕМА ПРИ КОМПЮТЕРИТЕ	ВЛАКНОДАЙНО РАСТЕНИЕ ОПЕРА ОТ В. БЕЛИНИ	ГЛАВНО РАСТЕНИЕ ОПЕРА ОТ В. БЕЛИНИ	ГЛАВНО РАСТЕНИЕ ОПЕРА ОТ В. БЕЛИНИ	ГЛАВНО РАСТЕНИЕ ОПЕРА ОТ В. БЕЛИНИ	ГЛАВНО РАСТЕНИЕ ОПЕРА ОТ В. БЕЛИНИ	ГЛАВНО РАСТЕНИЕ ОПЕРА ОТ В. БЕЛИНИ	ГЛАВНО РАСТЕНИЕ ОПЕРА ОТ В. БЕЛИНИ	ГЛАВНО РАСТЕНИЕ ОПЕРА ОТ В. БЕЛИНИ	ГЛАВНО РАСТЕНИЕ ОПЕРА ОТ В. БЕЛИНИ
СЛАВЯНСКО ХОРО ИСПАНСКИ ФУТБОЛЕН ОТБОР	ПЪРВОБИТНО ОРЪЖИЕ	ГЛАВНО РАСТЕНИЕ ОПЕРА ОТ В. БЕЛИНИ	ГЛАВНО РАСТЕНИЕ ОПЕРА ОТ В. БЕЛИНИ	ГЛАВНО РАСТЕНИЕ ОПЕРА ОТ В. БЕЛИНИ	ГЛАВНО РАСТЕНИЕ ОПЕРА ОТ В. БЕЛИНИ	ГЛАВНО РАСТЕНИЕ ОПЕРА ОТ В. БЕЛИНИ	ГЛАВНО РАСТЕНИЕ ОПЕРА ОТ В. БЕЛИНИ	ГЛАВНО РАСТЕНИЕ ОПЕРА ОТ В. БЕЛИНИ	ГЛАВНО РАСТЕНИЕ ОПЕРА ОТ В. БЕЛИНИ
ГОРСКИ БОЗАНИК ЛОВЕН ОБЕКТ	ОПЕРА ОТ ЛЕО ДЕЛИБ	ГЛАВНО РАСТЕНИЕ ОПЕРА ОТ В. БЕЛИНИ	ГЛАВНО РАСТЕНИЕ ОПЕРА ОТ В. БЕЛИНИ	ГЛАВНО РАСТЕНИЕ ОПЕРА ОТ В. БЕЛИНИ	ГЛАВНО РАСТЕНИЕ ОПЕРА ОТ В. БЕЛИНИ	ГЛАВНО РАСТЕНИЕ ОПЕРА ОТ В. БЕЛИНИ	ГЛАВНО РАСТЕНИЕ ОПЕРА ОТ В. БЕЛИНИ	ГЛАВНО РАСТЕНИЕ ОПЕРА ОТ В. БЕЛИНИ	ГЛАВНО РАСТЕНИЕ ОПЕРА ОТ В. БЕЛИНИ
ГЕОМЕТРИЧНО ТЯЛО	ГЛАВНО РАСТЕНИЕ ОПЕРА ОТ В. БЕЛИНИ	ГЛАВНО РАСТЕНИЕ ОПЕРА ОТ В. БЕЛИНИ	ГЛАВНО РАСТЕНИЕ ОПЕРА ОТ В. БЕЛИНИ	ГЛАВНО РАСТЕНИЕ ОПЕРА ОТ В. БЕЛИНИ	ГЛАВНО РАСТЕНИЕ ОПЕРА ОТ В. БЕЛИНИ	ГЛАВНО РАСТЕНИЕ ОПЕРА ОТ В. БЕЛИНИ	ГЛАВНО РАСТЕНИЕ ОПЕРА ОТ В. БЕЛИНИ	ГЛАВНО РАСТЕНИЕ ОПЕРА ОТ В. БЕЛИНИ	ГЛАВНО РАСТЕНИЕ ОПЕРА ОТ В. БЕЛИНИ
РЕКА В ЮЖНА ФРАНЦИЯ	ЗАЧЕРВЯВАНЕ НА КОЖАТА	ГЛАВНО РАСТЕНИЕ ОПЕРА ОТ В. БЕЛИНИ	ГЛАВНО РАСТЕНИЕ ОПЕРА ОТ В. БЕЛИНИ	ГЛАВНО РАСТЕНИЕ ОПЕРА ОТ В. БЕЛИНИ	ГЛАВНО РАСТЕНИЕ ОПЕРА ОТ В. БЕЛИНИ	ГЛАВНО РАСТЕНИЕ ОПЕРА ОТ В. БЕЛИНИ	ГЛАВНО РАСТЕНИЕ ОПЕРА ОТ В. БЕЛИНИ	ГЛАВНО РАСТЕНИЕ ОПЕРА ОТ В. БЕЛИНИ	ГЛАВНО РАСТЕНИЕ ОПЕРА ОТ В. БЕЛИНИ
ЖИТНА КУЛТУРА ТЕКСТ В НЕОКОНЧАТЕЛЕН ВИД	ДРЕВНОГРЪЦКИ ФИЛОСОФ (341-270 ПР. Н. Е.)	ГЛАВНО РАСТЕНИЕ ОПЕРА ОТ В. БЕЛИНИ	ГЛАВНО РАСТЕНИЕ ОПЕРА ОТ В. БЕЛИНИ	ГЛАВНО РАСТЕНИЕ ОПЕРА ОТ В. БЕЛИНИ	ГЛАВНО РАСТЕНИЕ ОПЕРА ОТ В. БЕЛИНИ	ГЛАВНО РАСТЕНИЕ ОПЕРА ОТ В. БЕЛИНИ	ГЛАВНО РАСТЕНИЕ ОПЕРА ОТ В. БЕЛИНИ	ГЛАВНО РАСТЕНИЕ ОПЕРА ОТ В. БЕЛИНИ	ГЛАВНО РАСТЕНИЕ ОПЕРА ОТ В. БЕЛИНИ
ИЗПЪЛНИТЕЛ НА ПАНТОМИМА	ХВЪРЧАЩО НАСЕКОМО	ОСНОВЕН ЛИТЕРАТУРЕН РОД ГРАД ВЪВ ФРАНЦИЯ	МАЛКОТО НА КОЗА ГЕРОЙ НА СТИВЪН КИНГ ОТ „СИЯНИЕ“	КОРАЛОВ ОСТРОВ РУСКИ ДРАМАТУРГ И ИСТОРИК (1919-2012)	МУЗИКАЛЕН ИНСТРУМЕНТ СТИХОТВОРЕНИЕ ОТ ХРИСТО СМИРНЕНСКИ	СТИХОТВОРЕНИЕ ОТ ИВАН ВАЗОВ ЯПОНСКА ПАРИЧНА ЕДИНИЦА	РАЗМЕН НА МОНЕТА В ИНДОНЕЗИЯ	МАРКА НЕМСКИ ХЛАДИЛНИЦИ РОМАН ОТ ДЖЕЙН ОСТИН	ЦЪРКОВНО ПРАВИЛО
ГЕРОИНЯ НА П. ХАДЖИЕВ ОТ „ЛУД ГИДИЯ“ ГРАД В БЪЛГАРИЯ	РУСКИ НАРОДНИ ЕПИЧЕСКИ ПЕСНИ	ГЛАВНО РАСТЕНИЕ ОПЕРА ОТ В. БЕЛИНИ	ГЛАВНО РАСТЕНИЕ ОПЕРА ОТ В. БЕЛИНИ	ГЛАВНО РАСТЕНИЕ ОПЕРА ОТ В. БЕЛИНИ	ГЛАВНО РАСТЕНИЕ ОПЕРА ОТ В. БЕЛИНИ	ГЛАВНО РАСТЕНИЕ ОПЕРА ОТ В. БЕЛИНИ	ГЛАВНО РАСТЕНИЕ ОПЕРА ОТ В. БЕЛИНИ	ГЛАВНО РАСТЕНИЕ ОПЕРА ОТ В. БЕЛИНИ	ГЛАВНО РАСТЕНИЕ ОПЕРА ОТ В. БЕЛИНИ
ВИД КИТАЙСКИ КОНОП	РОМАН ОТ КАРЛ МАЙ	ГЛАВНО РАСТЕНИЕ ОПЕРА ОТ В. БЕЛИНИ	ГЛАВНО РАСТЕНИЕ ОПЕРА ОТ В. БЕЛИНИ	ГЛАВНО РАСТЕНИЕ ОПЕРА ОТ В. БЕЛИНИ	ГЛАВНО РАСТЕНИЕ ОПЕРА ОТ В. БЕЛИНИ	ГЛАВНО РАСТЕНИЕ ОПЕРА ОТ В. БЕЛИНИ	ГЛАВНО РАСТЕНИЕ ОПЕРА ОТ В. БЕЛИНИ	ГЛАВНО РАСТЕНИЕ ОПЕРА ОТ В. БЕЛИНИ	ГЛАВНО РАСТЕНИЕ ОПЕРА ОТ В. БЕЛИНИ

РЕЧНИК: БИГОР, НИВ, РАУ, РИКАТИ

ЕВЕЛИНА ТУМБЕВА

Отговори от минималния брой	Водоравно: "Махалото на Фуко". Адел. "Мареа". Манолов (Емануил). Миза. Потекло. Сан. Сек. "ВИП". Зелe. Далида (Йоланда). Сафари. Карe. "Тамара". Ствол. Мафия. "Единак". Амини. Къс. Злоба. Капла. Абоба. Мисури. Ера. Земел. Самота. Аким. Агин (Александър). Бетон. Верста. Еде. Кил. Акт. Ад. Атар. Иск. Киста. Сватба. Интелект. Пота. Ризон. Арк. Лвов. Барток (Бела). Смола. „Оливети“. Макет. Икар. НАТО. Ап. Лар (Питер ван). Отокар. Бек. Роселини (Роберто). Депутат. Ретуш. Яков. Неру (Джавахарлал). Ебен. Гето. "Апачи". Ахелой. Смог. Самолет. "Вектра". Арно. Ледерин. Мирис. Анаероб. "Ила". Аметист. Ирра. Актиний. Нокти.	Отвесно: "Само за мъже". Динамит. Кумани. Хатерас. Маестро. "Омо". Опар. Барелеф. "АЕГ". Кеклик. Вагнер (Рихард). Леке. Изблик. Акад. Ора (Рита). Воал. Тяло. Никел. Аренас. Ода. Оби. Ликвор. Печалба. Лом. Амеба. Стол. Буриме. Наслада. "Сеат". "Винету". Одит. "Панаири". Маткап. Вака. Алели. Фондан. Имот. Обет. Техеран. Рул. Аксон. Статор. Бети. Кос. Скаут. Авари. Орел. Най. Повест. Правда. Асенов (Драгомир). Кавали (Франческо). Тромпет. Йемен. Чам. Фома. Арабика. Луг. Кито. Дивали. Екстаз. Клише. Трик. Безир. "Нарита". Океан. Турист. Лапили. Амарин. Трико. Асти.
-----------------------------	---	---

АБОНАМЕНТ 2025

Днес в броя

Препоръки за кметски събори
Препоръки за кметски събори
Препоръки за кметски събори

АЗ-БУКИ

НАЦИОНАЛЕН СТАНДАРТИЗМ ЗА СВЪРЗОУВАНИЕ И НАУКА

Априлската гимназия чества 190-годишнина

Наркотиците отнемат бъдещето

Започва срещи с ученици в рамките на кампанията на МОН за профилактика на зависимостта

Изданията на „Аз-буки“	Цена за година	Цена за година онлайн
Български език и литература	45 лв.	40 лв.
История	45 лв.	40 лв.
Математика и информатика	45 лв.	40 лв.
Педагогика	99 лв.	89 лв.
Професионално образование	60 лв.	54 лв.
Стратегии на образователната и научната политика	63 лв.	57 лв.
Философия	36 лв.	32 лв.
Обучение по природни науки и върхови технологии	63 лв.	57 лв.
Чуждоезиково обучение	45 лв.	40 лв.
Вестник „Аз-буки“	99 лв.	89 лв.

Абонирайте се В РЕДАКЦИЯТА с отстъпка

5% от цената – при **ТРИ** и повече издания

10% от цената – при **ПЕТ** и повече издания

15% от цената – за **ПЪЛЕН** комплект от изданията

Контакти: София 1113,
бул. „Цариградско шосе“ № 125, бл. 5,
тел.: 0700 18466;
azbuki@mon.bg

www.azbuki.bg

Снимка: Clemson news

„Събуждането“ на X-хромозомата

Жените имат една активна и една латентна X-хромозома във всяка клетка. Изследвания предполагат, че гените на пасивната X-хромозома се „събуждат“ на по-късни години, което потенциално би могло да даде тласък на мозъка, съобщава LiveScience.

Учените изследват начините, по които X-хромозомата може да се промени с възрастта и да повлияе на когнитивните способности. Спящите гени на X-хромозомата може да се събудят отново в напреднала възраст, потенциално давайки на застаряващия женски мозък тласък, който мъжкият мозък не получава. Това явление може да помогне да се обясни защо по-много показатели жените показват по-високо ниво на когнитивна устойчивост в напреднала възраст, отколкото мъжете.

Констатациите идват от ново проучване при лабораторни мишки, като изследователите са подкрепили резултатите с генетични данни от хора. Необходими са още изследвания, за да се потвърди, че констатациите при мишки се пренасят и при хора, но като цяло, изследването сочи,

че има потенциална разлика в това как старее женският и как мъжкият мозък.

Исторически погледнато, „просто не сме разглеждали много X-хромозомата – казва Рейчъл Бъкли – доцент по неврология в Харвардското медицинско училище. – Сега наистина насочваме към нея много голям прожектор и започваме да осъзнаваме неща, които не сме оценявали напълно“. А именно как половите хромозоми могат да повлияят на начина, по който мозъкът остарява.

„Има много важни и потенциално терапевтични цели, които излизат наяве от тези документи, фокусирани върху X-хромозомата“, казва Бъкли пред Live Science.

Изглежда, има фундаментални разлики в това как остаряват мъжете и жените. Що се отнася до мозъка, жените имат по-ниски нива на различни форми на деменция, отколкото мъжете, въпреки че жените живеят средно по-дълго. Едно изключение е, че жените имат по-висок процент на болестта на Алцхаймер, отколкото мъжете, въпреки че жените с това заболяване са склонни да оцеляват по-дълго от мъжете с това състояние.

Наред с хормоните, половите хромозоми X и Y са едни от най-ярките биологични разлики между мъжете и жените. Те биха могли да помогнат за предоставянето на биологични обяснения защо тези разлики се появяват при стареенето. Мъжете обикновено носят една X- и една Y-хромозома във всяка клетка. Те наследяват X от майка си и Y – от баща си. Жените, от друга страна, обикновено носят две X-хромозоми – една от майката и една от бащата. Но всяка клетка се нуждае само от една X-хромозома, за да бъде активна, така че при жените втората X-хромозома е „заглушена“, оставяйки само майчината или бащината X-хромозома включена.

Това не е безпроблемен процес. Някои гени на заглушената X-хромозома избягват този процес на заглушаване и остават включени, докато допълнителни гени могат да се включат отново, когато човек остарява. Учените се питат как тези „събудени“ гени могат да влияят на стареенето на мозъка, особено като се има предвид, че това заглушаване е уникално женско явление.

Тайната на гробницата на Тутанкамон

Откритването през 1922 г. на гробницата на Тутанкамон е една от най-необикновените археологически находки на XX век. Скрита в египетската Долина на царете, погребалната камера на младия фараон съдържала повече от 5000 безценни артефакта, включително емблематичната му златна маска. Благодарение на това откритие славата на младия цар се разпространява и извън археологическата общност.

Повече от сто години по-късно нови изследвания разкриват, че гробницата все още предлага свежи прозрения. Д-р Никълъс Браун – египтолог от Йейлския университет, твърди в изследване, публикувано в Journal of Egyptian Archaeology, че привидно незначителен набор от предмети, намерени в гробницата, е имал изключително важна цел, която е била пренебрегвана досега от гледна точка на значението си, съобщава Актуално.ком. Д-р Браун изследва значението на комплекти от глинени подноси и дървени жезли, разположени близо до саркофага на фараона. Тези предмети, които отдавна са отхвърляни като незначителни, може да са изиграли роля в египетските погребални практики през XIV век пр.н.е. Според изследователя подносите и жезлите са били централни за озирианския погребален ритуал – церемония, свързана с бога на подземния свят. Той предполага, че самият Тутанкамон е изиграл роля в еволюцията на ритуала, чиято цел е да помогне на починалия в пътуването му към отвъдния живот.

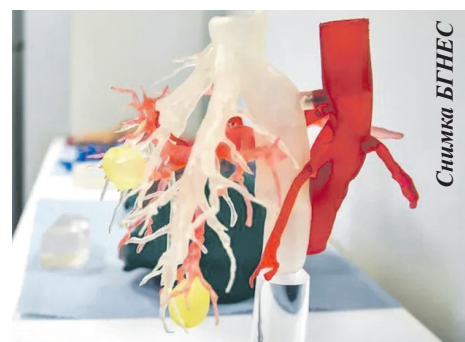
Снимка: Wikipedia

Учени от Училището по медицина „Икан“ в Ню Йорк са открили нови генетични взаимодействия, които могат да допринесат за вродени сърдечни заболявания – един от най-често срещаните вродени дефекти в света, съобщава уебсайтът Knowridge, цитиран от Faktor.bg.

Откритията им сочат, че сърдечностъдовото заболяване често може да е резултат от комбинираните ефекти на два взаимодействия си гена, а не от мутация на един ген.

Това откритие може да подобри диагностиката, оценката на риска и бъдещото лечение на децата, родени с вродени сърдечни заболявания. Те засягат милиони новородени всяка година, но в повече от половината от случаите точната генетична причина остава неизвестна. Традиционните генетични изследвания се фокусират главно върху мутации с един ген. Но новото проучване показва, че двугенното унаследяване – когато два специфични гена работят заедно, за да предизвикат заболяването, може да бъде значителен фактор за развитието на тези заболявания.

Според д-р Ювал Итан, един от главните автори на изследването, то разкрива „скрити генетични рискове“, като идентифицира двойки гени, които взаимодействат, за да предизвикат вродените сърдечни заболявания. Това може да доведе до по-прецизна диагностика и персонализирано лечение на засегнатите лица. За

Снимка: БГНЕС

да проучат генетичните взаимодействия, изследователите анализират данни от тройно екзомно секвениране, което изследва ДНК на двамата родители и на тяхното дете. Сравнявайки генетичния състав на деца със и без вродените сърдечни заболявания, те идентифицират 10 нови двойки гени, които могат да бъдат свързани със заболяването. Водещият автор на изследването д-р Мелтем Ече Карс обяснява, че тези открития оспорват традиционното мнение, че само мутации на един ген причиняват вродените сърдечни заболявания. Вместо това определени комбинации от гени могат да работят заедно, за да нарушат развитието на сърцето.

Освен това тези открития биха могли да се приложат и за други сложни заболявания. Много нарушения с неясен генетичен произход – като неврологични заболявания, метаболитни нарушения и заболявания на имунната система, също могат да включват скрити генни взаимодействия. Изследователският екип планира да разшири този подход към други заболявания, които традиционно се изучават чрез модели с един ген.

Министерство
на образованието и науката

АЗ·БУКИ

Национално издателство
за образование и наука

БЪЛГАРСКИ ЕЗИК
И ЛИТЕРАТУРА

Българско научно-методическо списание
— година XXI, 2012 — киевски 1

ИСТОРИЯ

Българско научно-методическо списание
— година XXI, 2012 — киевски 1

МАТЕМАТИКА
И ИНФОРМАТИКА

Българско научно-методическо списание
— година XXI, 2012 — киевски 1

ПРЕДУЧИЛИЩНО
НАЧАЛНО ОБРАЗОВАНИЕ
ПЕДАГОГИКА

Българско научно-методическо списание
— година XXI, 2012 — киевски 1

ОБУЧЕНИЕ
ПО ПРИРОДНИ НАУКИ
И ВЪРХОВИ ТЕХНОЛОГИИ

— година XXX, 2012 — киевски 1, 2021

ПРОФЕСИОНАЛНО
ОБРАЗОВАНИЕ

Българско научно-методическо списание
— година XXI, 2012 — киевски 1

СТРАТЕГИИ
НА ОБРАЗОВАТЕЛНАТА
И НАУЧНАТА ПОЛИТИКА

Научно-методическо списание
— година XX, 2012 — киевски 1

ФИЛОСОФИЯ

Българско научно-методическо списание
— година XXI, 2012 — киевски 1

ЧУЖДОЕЗИКОВО
ОБУЧЕНИЕ

Научно-методическо списание
— година XXXIX, 2012 — киевски 1

Избрано

от текстовете, публикувани в списанията
на Национално издателство

АЗ·БУКИ

www.azbuki.bg

12 27 март – 2 април 2025 г.

Междупредметни връзки при преподаване в IV клас

Откъс от „Интердисциплинарният урок по човекът и обществото. Природните области в България в контекста на „Четирите годишни времена“ от Антонио Вивалди“

Ас. д-р Николай Данев

Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“

Въведение

Темата за развитието на методиката на преподаване и използването на различни образователни стратегии е винаги актуална. Новите реалности и спецификите на съвременното поколение ученици изискват различни методи и подходи в учебния процес. (Krastev 2022, р. 4). В дигиталната епоха, когато „информацията е на един клик разстояние“, за учителя е важно да не спира да обогатява своята методическа палитра. За модерния педагог е важно да обучава създатели, а не консуматори, да развива ключови компетентности, да формира умения. В своите уроци педагогът на новото време трябва да използва разнообразие от методи и похвати, които да променят „позицията на ученика от слушател в активен участник в процеса на обучение“ (Nikolova 2022, р. 101). Целият този процес започва в предучилищна възраст, а след това и в начален етап, когато ученика се изгражда отношението към знанието и ученето.

Каквито и методи и стратегии да използва, преподавателят е нужно да подбира правилно своите учебни материали, като се ръководи от принципите на научност, последователност, достъпност и връзка с практиката. Един от най-успешните педагогически подходи, доказали се във времето и с място в съвременното обучение, е интердисциплинарният урок. Според Неминска чрез методите на интердисциплинарно обучение „изследователите могат да се стремят към откриване и коментиране на различни гледни точки, към подобряване и обогатяване на традиционната дисциплинна перспектива, към йерархизиране на резултати (Neminska 2015, р. 121). Този тип урок демонстрира на учениците връзките между отделните научни области и предоставя възможност за разглеждане на учебния материал в по-глобален контекст. Проектно базираното обучение, което набира все по-голяма популярност в средното училище, също изисква умения за синтез на информацията и прилагането ѝ в практическите ситуации.

Настоящата статия има за цел да представи структура на урочен план, която да се използва за всички урочни единици от глобалната тема „Природни области в България“, заложена в учебната програма по човекът и обществото. Паралелно с това

Заглавието е на редакцията

www.strategies.azbuki.bg

*Списанието се реферира
и индексирва в Web of Science;
The Philosopher's Index*

Главен редактор

Чл.-кор. проф. д.т.н.

Христо Белоев

E-mail: hbeloev@uni-ruse.bg

Редактор

Д-р Албена Симова

0889 88 21 83

Тел.: 02/425 04 70

02/425 04 71

E-mail: strategies@azbuki.bg

**Съдържание
на сп. „Стратегии
на образователната
и научната политика“,
кн. 6/2024:**

**ОБРАЗОВАНИЕТО В
ИНФОРМАЦИОННОТО
ОБЩЕСТВО**

An Algorithm to Support the Scientific Manuscript Review Process with the Assistance of ChatGPT / Aldeniz Rashidov

НАУЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ И ПАРАДИГМИ

An Integrative Approach to Organizing the Formation of Students' Cognitive Independence in Conditions of Intensification of Learning Activities / *Albina Volkotrubova, Aidai Kasymova, Zoriana Hbur, Antonina Kichuk, Svitlana Koshova, Svitlana Khodakivska*

Иновативен модел на про-ектно базирано обучение на гимназиални учители: добра практика от УниБИТ / *Жоржета Назърска, Александър Каракачанов, Магдалена Гарванова, Нина Дебрюне*

Стратегии за взаимодействие с родителите – проучване сред педагогически специалисти за текущи практики и предизвикателства / *Кристина Овчарова*

ОБРАЗОВАНИЕ ЗА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ

Учебните планове на специалности в СУ „Св. Кл. Охридски“ с професионална квалификация учител в контекста на развитието на дигиталните компетентности / *Вася Делибалтова*

Educational Structure of the Population in Bulgaria and the Countries of Central and Eastern Europe in the Context of the Green Transition and the Youth Unemployment / *Kristina Stefanova*

РЕЗУЛТАТИ ОТ НАУЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ

Интердисциплинарният урок по човекът и обществото. Природните области в България в контекста на „Четирите годишни времена“ от Антонио Вивалди / *Николай Данев*

Дилемата пред обучението по статистика – „практически“ умения по шаблон vs статистическо мислене / *Маргарита Ламбова*

се интегрира и част от учебното съдържание, заложено в учебната програма по музика в 4. клас, като са предвидени различни дейности, целящи овладяването на необходимите знания и умения и компетентности по двата учебни предмета. Структурата на представените урочни планове се ръководи от идеята, че „ефективният урок, който се отличава с плътност, динамичност и резултатност, изисква от учителя да планира достатъчна по време и съобразена както с целта, така и с възрастовите и индивидуални особености на учениците учебна дейност“ (Mihova 2001). Също така в статията се анализират резултати от дидактически експеримент, проведен след края на експерименталните уроци.

Основно изложение

Втората глобална тема в учебната програма по човекът и обществото за 4. клас е „Природни области в България“. В нея е и записано, че формираните компетентности в края на темата следва да бъдат: „Изброява природните области в България – Дунавска равнина, Старопланинска област, Преходна област, Рило-Родопска област, Черноморско крайбрежие; С помощта на карта определя местоположението на природните области и значението му за живота на хората; Ориентира се по карта за най-големите селища и природни обекти във всяка от природните области; Дава примери за основни стопански дейности в природните области“ (МОН 2015).

Хипотезата на настоящото изследване е, че представянето на темата чрез интердисциплинарни уроци (по човекът и обществото и музика) би могло да повиши интереса и ангажираността на учениците към учебния процес, както и да помогне на учителя да създаде по-пълна природна и духовна картина на урочните теми, като ги обвърже с музиката на известния италиански композитор Антонио Вивалди. Всеки от уроците, свързани с темата „Природни области в България“, може да се представи с помощта на творбата „Четирите годишни времена“ с цел формиране на знания, умения и отношения, заложили в учебните програми по двата предмета. Обект на изследването са 52 ученици в 4. клас, а предмет – ангажираността им към учебния процес и усвояването на знания, умения и отношения, заложили като очаквани резултати към темата „Природни области в България“.

„Четирите годишни времена“ е едно от най-разпознаваемите музикални произведения в света. То е структурирано като четири цигулкови концерта, всеки от които представя сезона, който го вдъхновява. Композиторът, Антонио Вивалди, изразява идеите и естетическите принципи на своето време, като произведението се превръща в емблематично за изкуството на барока. Всеки концерт е свързан със сонет, който описва сцените, превърнати в музика. Предполага се, че авторът на тези сонети е самият Вивалди. Произведението е изключително подходящо за разглеждане в часа по човекът и обществото, тъй като принципът за сезонност в методиката на преподаване на природознание се отнася до организирането на учебния материал и процеса на обучение в съответствие с природните сезони. Този подход предполага изучаването на природните явления, растенията и животните в контекста на тези

сезонни промени и взаимодействието с околната среда. Също така изучаването на природните области в България чрез сезонните промени осигурява естествена и логична последователност в учебния процес. Вместо да се изучават абстрактни концепции, учениците първо се запознават с конкретни явления, които могат да видят и усетят (в случая „чуят“), което улеснява тяхното разбиране и усвояване.

Като пример за урочен план на урок за нови знания в настоящата статия ще се използва урокът за Старопланинската природна област, като е важно да се отбележи, че този метод на представяне може да се адаптира към всички уроци от темата „Природни области в България“.

Компетентности като очаквани резултати:

- познава личността и творчеството на Антонио Вивалди;
- с помощта на карта определя местоположението на Старопланинската област;
- посочва защитени територии и обекти в Старопланинската област;
- дава примери за основните стопански дейности в Старопланинската област;
- определя мелодия, характер, темпо, динамика, тембър в музикални примери;
- проследява мелодия, характер, темпо и динамика в подходящи инструментални творби и

ги използват като слухова опора при разпознаване;

Дейности за придобиване на ключови компетентности и междупредметни връзки:

- описване на природен обект;
- работа с карта;
- извличане на информация чрез илюстративен материал;
- слуша музика с определени задачи относно характер, музикалноизразни средства и др.

Методите на обучение могат да бъдат както класически (беседа, упражнение, анализ), така и съвременни (чрез дигитална презентация, аудиофайлове и образователни видеа). Дидактическите средства са учебник, компютър, мултимедиен проектор и тонколони.

В началото на урока за Старопланинската природна област учителят актуализира сетивния опит и опорните знания на учениците посредством въпроси, свързани с вече изучените природни области. След като са намерени отговори на поставените въпроси, педагогическият специалист следва да мотивира учебната дейност на учениците, да съобщи заглавието на новия урок и да представи целите и задачите му.

След актуализацията на знанията, свързани с предходно усвоения учебен материал, учителят запознава учениците с кратка информация за биографията на Антонио Вивалди. Рязкото сменяне на темата е методически способ, който привлича вниманието на слушателите. След представяне на биографията на композитора учителят запознава учениците с историята на творбата „Четирите годишни времена“ и поставя първите задачи.

Докато слушат първия откъс – „Есен“ (всеки откъс е добре да има продължителност от около 3 мин), четвъртокласниците трябва да отговорят на следните опорни въпроси:

- Каква е мелодията – плавна или рязка, весела или тъжна?
- Какво е темпото на този откъс – бързо или бавно?
- Каква е динамиката? Каква е силата на звука – силна или тиха?
- Кой е представеният сезон?
- Защо сезонът е представен по този начин?

Примерни верни отговори:

- Мелодия: мелодична, но мрачна.
- Темпо: средно
- Динамика: променяща се от весела и силна на тиха и спокойна.
- Есен.

Всички тези въпроси са свързани с формиране на знания, умения и отношения, заложи в учебната програма по музика в 4. Клас, и по-конкретно с елементите на музикалната изразност, като определяне на мелодия, характер, темпо, динамика в музикални примери.

След като стане ясно, че сезонът е есен, учителят се връща на темата за Старопланинската област и за това как изглежда тя през есента. Това е и името на първа точка в урока – „Старопланинската област през есента“. В началото на изложението учителят изяснява местоположението на природната област и работи с карта, а в хода на урока поставя акцент върху промените, които настъпват при растенията и животните през този сезон. В тази част на урока се обръща внимание на промяната на цветовете на дърветата, подготовката за зимен сън при някои животни и миграцията на птиците. Необходимо е да се постави акцент и върху релефа на областта и как той влияе на климата. Изясняват се разликите между Предбалкана и Стара планина.

Следващият откъс от „Четири годишни времена“ е посветен на зимата. Следват същите въпроси с примерни верни отговори.

– Мелодия: мелодична, но с по-хладен и драматичен характер, който отразява студа и суровостта на зимата.

– Темпо: бавно и с тежко – представя студа.

– Динамика: Зимата включва по-остри динамични контрасти и по-зловещи моменти.

– Зима.

Когато учениците отговорят правилно на поставените въпроси, учителят поставя новата точка в урока – „Старопланинската област през зимата“, и започва кратко изложение на информацията за Предбалкана и Стара планина през зимата, като се съпоставят температурите в двете части първо помежду им, а после и с изучените вече природни области. Въвеждат се понятията „варовик“, „пещера“, „сталагмит“, „сталактит“, „сталактон“ и „проход“, като се дават нагледни примери. Тези понятия се въвеждат заедно, за да се възприеме и осъзнае новият материал по-лесно и да се осмислят връзките и отношенията помежду им. Отново се работи с карта.

Третата част на урока е посветена на пролетта. И тук учителят задава същите въпроси и изчаква учениците да изслушат съответната част от произведението.

Примерни верни отговори:

– Мелодия: весела и оптимистична, с често използване на светли и ярки мелодични линии.

– Темпо: обикновено се изпълнява с живо и бързо темпо, характерно за пролетната живост и радост.

– Динамика: пролетта обикновено е изразителна и динамична, с преходи между по-силни и по-нежни моменти, представяйки променливите аспекти на сезона.

– Пролет.

Когато упражнението приключи, идва ред на изложението на учителя, в което той разказва за промените през пролетта. В тази част на урока педагогическият специалист следва да постави акцент върху информацията за реките Янтра, Тунджа и Камчия, които извира от Стара планина, както и за основните язовири и водопади, които се намират в областта. Пролетта се свързва и с миграциите на птиците, както и с размножителния период на някои видове животни.

Последният сезон е лятото, на който е посветен следващият откъс.

Примерни верни отговори на въпросите, които се поставят преди възприемане на откъса:

– Мелодия: мелодична, но често с интензивен характер, отразявайки топлината и жизнеността на лятото.

– Темпо: по-бавно от „Пролетта“, с топли и енергични моменти.

– Динамика: лятото може да включва по-широки динамични контрасти, представяйки топлината на сезона.

Тук отново се следва установената логическа схема, като в теоретичното изложение учителят запознава учениците с националните паркове, природните паркове и резерватите в тази природна област. Относно използването на природните богатства на областта, учителят би могъл да запише на дъската: дърводобив, производство на електроенергия, животновъдство и туризъм, след което да представи информация за записаните понятия (Boseva, Peikova, Parvanova 2019, pp. 12 – 14).

Последните минути от часа са отделени за играта „Интелектуален футбол“. Това е вид задача за активно учене, в която учителят разделя класа на два отбора, всеки със защитници, нападатели и вратар. Нападателят от двата отбора се редува да задават въпроси на защитниците от противниковия отбор и ако те не успеят да отговорят, идва ред на вратаря. Ако и вратарят не успее, се брои гол за отбора на нападателите. Тази игра е полезна, тъй като в нея могат да вземат участие всички ученици от класа, за да могат заедно да затвърдят новите знания от урока.

Останалите уроци от темата използват сходен урочен план, който се надгражда с различни упражнения, проекти или музикални произведения, посветени на годишните времена.

Пример 1

Природна област	Сезон	Стопански дейности
Дунавска равнина	пролет, лято, есен, зима	
		жътва на пшеница
Старопланинска област		дърводобив

Избрано

Преходна област	пролет, лято, есен, зима	
		розобер
Черноморско крайбрежие	лято	
		риболов
Рило-Родопска област		посещение на ски курорти

Пример 2

Природна област	Музикална характеристика
Дунавска равнина	А) Силни и резки звуци, като буря в планината В планините времето се променя бързо, понякога има силни ветрове и бури. Музиката тук е по-динамична, с резки промени, сякаш чуваме буря или силен вятър. В далечината се чува ехо, сякаш Балканът пее хайдушка песен.
Старопланинска област	Б) Весела мелодия с променлив ритъм Тази област е разнообразна – има равнини и хълмове, затова музиката тук е весела и променлива, като песен, която се променя, докато пътуваме през различни пейзажи.
Преходна област	В) Спокойна мелодия с плавен ритъм Музиката тук е тиха и плавна, сякаш голяма река тече спокойно и полетата се простират надалеч.
Черноморско крайбрежие	Г) Тиха и величествена музика, като високите планини Високите планини са спокойни и внушителни, затова музиката тук е тиха и величествена.
Рило-Родопска област	Д) Ритмична музика, като морски вълни Морето винаги се движи, вълните прииждат и се оттеглят ритмично. Тук мелодията е повтаряща се и успокояваща.

Методология на изследването

В дидактическият експеримент се включиха две паралелки от четвъртокласници. Първата – контролна, в която учителят преподава уроците от темата „Природни области в България“ чрез традиционни методи, втората – експериментална, в която се прилага настоящата методология.

Преди началото на уроците от тема „Природни области в България“ учениците от двете паралелки попълниха кратка писмена анкета, която изследва нагласите им относно учебния предмет човекът и обществото, нивото на трудност на предмета за тях, както и мотивацията за надграждане на наученото и извън учебния час.

Пълния текст четете в „Стратегии на образователната и научната политика“, кн. 6, 2024 г.

Проблемни ситуации и критическо мислене

*Откъс от „Проблемно ориентирано обучение
като възможност за развиване на критическото мислене
на учениците“*

Доц. д-р Деспина Василева

Софийски университет „Свети Климент Охридски“

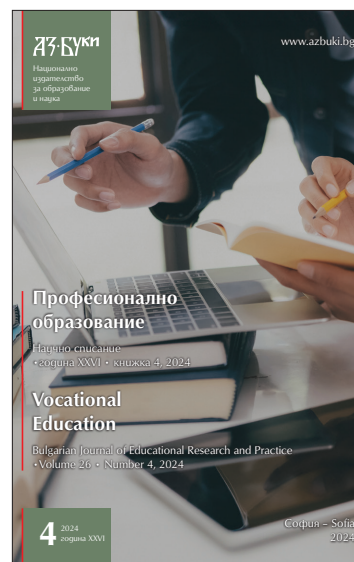
Проблемно ориентираното обучение се свързва с идеите на конструктивизма в образованието, с подход на сътрудничество между учителя и ученика, личностно ориентиран тип обучение, провокация и условие за развиване на критическото мислене, кооперативно учене. Един от ключовите въпроси е свързан с ефективността на проблемно ориентирано обучение и с тревогата за превес на уменията над знанията. Опит да се даде отговор на въпроса, е разкриването на основните полета на понятието – роля на учителя, форми на реализиране на проблемно ориентираното обучение, характеристики, възможности и ограничения на метода.

Характеристики на проблемно ориентираното обучение

Особеностите на проблемно ориентираното обучение се отнасят до: (1) насочено към ученика тип обучение; (2) ученето се реализира индивидуално или в малки групи под напътствието на учителя; (3) фигурата на учителя е на посредник между знанието, опита и учениците; (4) предпочита се работата върху реални житейски проблеми; (5) новата информация се открива в резултат от въпроси, зададени от самия ученик. Първата характеристика предполага изследване на опита и предварителното познание, което може да се реализира в добре познат за учителя клас. Втората характеристика предполага индивидуална работа или предварително изготвяне на екипи, които се сформират не на случаен принцип, а в зависимост от интересите, постиженията, нагласите на учениците. Фигурата на учителя също се нуждае от допълнително определяне. Ролята на учителя не е само наставническа или организаторска, а е свързана с насочване към определени подходи при решаването на проблем, насочване за намиране на подходящата литература за работа по разисквания проблем, деликатна намеса при взаимоотношенията и при разпределянето на ролите вътре в групата с основен стремеж не да наставлява, а да насърчава ученика в процеса на търсене и намиране на решение.

Работата върху реални житейски проблеми се очаква да е съобразена с възрастовите особености на учениците, както и с предлагането на проблеми, които се отнасят

Заглавието е на редакцията

www.vocedu@azbuki.bg

*Списанието е представено
в ERIH PLUS; CEEOL; EBSCOhost;
Google Scholar; Primo; ExLibris*

Главен редактор

Проф. д-р Тоня Георгиева
E-mail: tonia@au-plovdiv.bg

Редактор

Мария Тонева

Тел.: 02/425 04 70

02/425 04 71

E-mail: vocedu@azbuki.bg

**Съдържание
на сп. „Професионално
образование“,
кн. 4/2024:**

МЕТОДИКА И ОПИТ

Усвояване на речниковия състав на езика чрез съпоставка на официални преводи и превод от изкуствен интелект / Ваня Бояджиева

Основна, транспозиционна и модална употреба на сегашно време в български език и техните релации в английски и испански език / *Георги Джумайов*

Изследване на уменията за четене – среща между наука и образование / *Христина Кукова, Гергана Будинова*

Проблемно ориентирано обучение като възможност за развиване на критическото мислене на учениците / *Деспина Василева*

Възможности и ограничения при използването на изкуствен интелект в проектно ориентираното обучение / *Стойка Чакърова*

Изкуственият интелект и неговото приложение при подготовката за Националното външно оценяване в 7. клас за съставяне на разширен свободен отговор / *Катя Иванова*

Дейности за стимулиране на творческите способности на ученици (обучение по български език в прогимназиален етап) / *Невяна Тодорова*

до техния опит и дават възможност за развиването на широк кръг от идеи. Във връзка с посоченото е и споделяната концепция, че образованието в съвременния свят „изисква прилагането на иновативни дидактически модели, за да се постигне промяна в отношението към знанието, към развиване на интелектуални и комуникативни умения у подрастващите; реорганизиране на педагогическото взаимодействие учител – ученик“ (Taneva 2014). Поставянето на автентична житейска ситуация означава, че в търсенето на решение ученикът е насочван да извършва същите когнитивни дейности, каквито би извършил и експерт в дадена област. Не толкова да учи метаязика на лингвистиката, колкото да е в състояние при решаването на определен лингвистичен казус да изгради подходи към проблема, наподобяващи тези на лингвиста. Целта е при работа върху решаването на проблема да се развият когнитивните умения анализ, синтез, оценка. Последната характеристика се отнася до прогнозни и очаквани цели. Овладяването на знания и умения в училищната практика може да се измери в краткосрочен план спрямо конкретно поставения проблем, като се очаква преносът на умения да се положи в дългосрочен план. В този контекст са и критиките срещу проблемно ориентираното обучение, тъй като се акцентира върху развиване на умения при учениците, но по-слабо върху овладяването на знания. Ако проблемно ориентираното обучение е обвързано с идеите на конструктивизма и се отнася до развиването на умения, то единствено може да се изследва как се развият уменията, каква концептуална и методологическа база може да бъде изградена, за да се реализира проблемно ориентирано обучение.

Проектно ориентираното, проектно базираното и проблемно ориентираното обучение често се прилагат без разбирането на различията между тях. Проектно ориентираното обучение предполага реализирането на автентичен проект, надхвърлящ учебното съдържание по учебните предмети и ориентиран към дейности и цели извън учебна среда. Проектно базираното обучение предполага възлагането на проект, пряко свързан с учебното съдържание. Проблемно базираното обучение предполага анализ и решаване на автентичен проблем в контекста на учебното съдържание по даден предмет (Chakarova 2024).

Решаване на проблеми

Цел на обучението по български език е учениците да развият умения за решаване на проблеми по творчески начин. Взаимовръзката между решаването на проблеми и творчеството е изследвана в когнитивната наука от гледна точка на последователността на дейностите при търсенето на решение и вероятността то да доведе до творчески продукт. В образователната практика проблемът представлява „пречка“, „трудност“, през която преминава ученикът в пред-

варително планирана методическа ситуация, за да намери решение и да преодолее трудността чрез наличното си познание и търсенето на допълнително знание. Решаването на проблема се предхожда от въвеждане в проблемната ситуация, която може да бъде разпозната като проблем или да бъде пренебрегната. Осъзнаването на проблемната ситуация предполага интерес от страна на ученика, за да потърси пътища за решаването на проблема, което се осъществява чрез стъпките: подготовка за намиране на решение, предлагане на решение, оценяване на решението. Първият етап предполага разпознаване на същността на проблема и установяване на наличните знания и умения за неговото преодоляване. Според характеристиката на проблема (добре дефиниран или слабо дефиниран) репрезентациите за решението могат да се постигнат по-бавно или по-бързо, но те са необходими, за да се стигне до крайното решение. Генерирането на решение се обвързва с наличните познания и сложността на проблема. При по-ясни и близки до ученика проблеми времето за решаване ще бъде по-кратко, отколкото при по-сложни проблеми. Добре структурираните проблеми изискват решаване чрез алгоритми и евристики. Алгоритъмът представлява набор от правила, чието прилагане гарантира решение, дори и ако причината, поради която действа, не се осъзнава или разбира. Евристиките се отнасят до базисните правила или умствени съкратени пътища, които е възможно да водят до решение, но не го гарантират. Оценяването на решението предполага определяне на неговата адекватност (Burgov 2013).

Проблемно ориентираното обучение в контекста на конструктивизма

Конструктивизмът е философия на образованието, която се отличава с центрирана върху ученика организация на учебния процес. Един от рисковете е тази парадигма да се схване повърхностно, като центрирането върху ученика се мисли като съобразяване с всяка индивидуална потребност на ученето. В образователни системи с ясно определени стандарти оценяването на индивидуалното развитие е невъзможно. Концепцията на конструктивизма поставя акцент върху активното включване на ученика в процесите на ученето с цел развиване на когнитивните и метакогнитивните умения и на конструирането на собственото познание (а не наложено) в контекста на социалната среда, на проблематизирането на собствените решения в дебати с тези на другите. Ученето става процес на набавяне, на постоянно търсене на нови решения и взаимовръзки, т.е. то не е единица, която може крайно да бъде измерена, а състояние по границата на постоянната удовлетвореност и неудовлетвореност. Характеристиките на конструктивизма като философия на образованието са: собствено конструиране на познанието от ученика; стремеж към активно участие на ученика в образователния процес чрез ангажиране на ученика; акцент върху социалните аспекти на ученето, при които ученикът активно участва в процеса на собственото си израстване чрез диалога с другите (съученици, учител). Ученето е личен и контекстуално обвързан процес, при който ученикът разбира и учи това, което познава от опита си; ученето се осъществява чрез споделяне езиков код.

От гледна точка на когнитивния конструктивизъм научаването на ново знание или развиването на нови умения се осъществява в ситуация на когнитивен конфликт, когато наличното знание или съществуващите схеми на реагиране към определен проблем и справяне с него се оказват недостатъчни. Когнитивният конструктивизъм се основава на разбирането, че идеите се изграждат въз основа на личен процес, докато при социалния конструктивизъм акцентът се поставя върху изграждането на идеи във взаимодействието между учениците и учителя. Двете форми на конструктивизма (първата основоположена от Жан Пиаже и неговата теория за детското развитие, а втората – от Лев Виготски, разчитащ на зоната на близкото развитие) се основават на концепцията за учене чрез задаване на въпроси (Kalina & Powell 2009). Осъществява се с участието на езика, защото вербализирането на разсъжденията е възможност да се осъществят когнитивни операции от по-високо равнище. При подбора на теми в проблемно ориентираното обучение се провокира конфликтът между установени и нови модели на решение, които не са прекалено отдалечени от ученика. Този тип учене се характеризира с преработка на информацията от горе надолу – поставят се сложни проблеми, които се разделят на подпроблеми. От тази гледна точка, никой факт не може да се изследва изолирано от цялото, а винаги в неговата взаимовръзка с контекста. При такава преработка на информацията на учениците се поставят комплексни задачи. Реализирането на ключовите функции на когнитивния конструктивизъм е възможно при използване на добре планирани дейности, свързани с проблемно ориентираното обучение. Конструирането на смисъл и значение от ученика се реализира чрез работа в група и при постоянното насочващо поведение на учителя, чиито въпроси да са формулирани така, че да провокират проблематизиране на собственото разбиране и търсене на нова и допълнителна информация. Когнитивният конфликт е условие, за да се търсят механизми за решаване на проблема и за разширяване осведомеността

на ученика. Регулиране на собственото учене чрез самооценка на предложените идеи се осъществява в контекст на работата по групи, като ученикът има възможност да обсъжда своите предложения с другите. В обобщен план проблемно ориентираното обучение се планира по оста: проблем, идеи, факти, въпроси, решение. Ученето започва не с поставянето на задача, а с разискването на конкретен проблем. Идеите се задават от поставения проблем, фактите показват наличната информация, въпросите обхващат търсене на неизвестни обстоятелства за решаването на проблем, решението е отговор на поставените въпроси и може да бъде преосмислено.

Възможности за реализиране на междупредметни връзки чрез проблемно ориентирано обучение

Решаването на проблем предполага актуализиране на съществуващ опит, знания и умения, които не могат да се ограничат само до една предметна област. Интердисциплинарността назовава взаимодействието между две или повече предметни области, но не във формален план, а като интегриране на знания от областите с цел решаване на определен проблем, или най-общо може да се определи като „възможност за интегриране и трансфер на знания, умения и методи на изследване, присъщи за различни области на познание“ (Padeshka 2014, p. 197). В научното пространство се използват поредица от понятия, които се опитват да сегментират типовете взаимодействие, които се реализират в педагогическата практика – мултидисциплинарност, трансдисциплинарност, монодисциплинарност, плуридисциплинарност и др., които се систематизират по няколко предпоставки: степен, в която конкретна учебна дисциплина обхваща множество различни дисциплини; степен, в която се осъществява взаимодействието между отделните дисциплини; степен, в която се осъществява взаимодействието при дисциплините.

Процесът обхваща поредица от връзки, насочени към знания и умения, които ученикът развива в различни области и които прилага за решаването на конкретен проблем, като интегрира тези знания и умения в една цялост. Интердисциплинарността се изразява в различни аспекти, които показват функциите ѝ:

- съпоставяне на информацията от една предметна област в друга (разчита не на интегрирането на знания и умения в различни области, а на тип учене, при което от една тематична област се правят препратки към друга);

- съчетаване на теории и понятия – при решаването на даден проблем се заемат теории и понятия от различни области и направления, като ясно се разпознава водещата дисциплина. Така, ако в обучението по български език се работи с научен текст от областта на географията, но се осъществява лингвистичен анализ на текста, то водещата предметна област е български език и литература;

- систематизиране на познанията от различни области в едно цяло – този тип интердисциплинарни връзки разчитат на решаването на проблем. Обикновено са свързани с представянето на казус или на задача, чието решение се набавя чрез преноса от една предметна област в друга.

Учебните програми по класове и по учебни предмети предвиждат овладяването на ключови компетентности в областта на българския език, математическа компетентност и основни компетентности в областта на природните науки и на технологиите (в обучението по география и икономика), дигитални компетентности, умения за учене, социални и граждански компетентности, умения за подкрепа на устойчивото развитие и за здравословен начин на живот и спорт (в учебните програми по география и икономика), културна компетентност и умения за изразяване чрез творчество (в обучението по български език), умения за общуване на чужди езици (в обучението по български език). В предложените междутекстови обвързвания се настоява върху необходимостта учениците да разпознават символните езици на различни графични системи (например работа с карта, диаграма, маршрутно указание в часовете по география).

Проблемно ориентираното обучение предлага възможност при поставяне на определен проблем да се търсят решения извън конкретната област. Например работата върху медийната грамотност включва теми, свързани с изграждане на рефлексия към събития от медийния свят – авторско право, фалшиви новини, медийна манипулация. Разискването им предполага знания от областта на социалните науки, като и знания от областта на лингвистиката. Определянето на конкретните възможности за прилагане

на междупредметни връзки е възможно само в конкретно поставен проблем, какъвто пример е показан в таблицата с акцент върху обучението в 11. клас и в 12. клас поради въведения учебен предмет гражданско образование.

Критическо мислене и проблемно ориентирано обучение

Развиването на критическото мислене се превърна в постоянна тема в образователния дискурс. Сред основните проблеми е невъзможността ясно да се дефинира какво е критическото мислене, защото то обхваща спектър от когнитивни процеси и не е стандартизирана процедура на учене, а винаги е насочено към конкретен проблем, тема, област. Овладяването на критическо мислене изгражда умения, които да се трансферира в различни области (например за аргументация, за конструиране на изводи, за съждения). Подготовката на учениците за овладяване на аналитични умения и умения за решаване на проблеми изисква целенасочено развиване на уменията за критическо мислене, приложими в дигиталния свят. В най-общ план, критическото мислене е определено като самостоятелно мислене, при което информацията не е цел, а само инструмент и което е свързано със задаването на въпроси и решаването на проблеми. В образователния дискурс то се приема и за практика на социалното действие в условията, при които се развива посредством обсъждането и обмислянето на проблема с другите (Kluster 2008). Един от подходите е развиването на умения за формулиране на въпроси, които да насочват към фактите, твърденията, мненията, аргументите, които остават недостатъчни или неясни в даден текст или по отношение на конкретен проблем. Приложими похвати са казусът/проблемът/ситуацията, подлежащи на разгърнато разглеждане, на сравняване, дефиниране и анализиране на проблема, а впоследствие и разпознаване вариативността на подходите при вземане на решение и последици от него. Развиването на критическото мислене се операционализира чрез поредица от методически варианти, основани на проблемно базираното обучение.

Процесът на развиване на критическото мислене е ориентиран към предлагането и приемането на едно решение и към възможността за проследяването на различни подходи за появата, протичането и решаването на проблема. В таксономията на уменията за развиване на критическо мислене се открояват следните.

- Обследване на проблема и преодоляване на уклona към генерализиране, но едновременно с това и предпазване от прекомерно опростяване.
- Пренасяне на получената информация към познат контекст, за да се осмисли как тя би могла да го промени.
- Оценка на проблема и на свързаната с него информация и съпоставяне на различни възможни подходи за преценка на ситуацията.
- Представяне на възможно решение, съпътствано от анализ на ситуацията и аргументиране на решенията.

Проблемно ориентираното обучение дава възможност за поставяне на проблем, като се определят възможно повече области, които са засегнати в него. Търсене на решение, при което да се работи с познат и непознат контекст, за да се осъществи трансфер на знания и умения; поставяне на въпроси, чрез които да се откриват подпроблеми на поставения проблем, както и ползи и недостатъци от предложеното решение.

Пълния текст четете в „Професионално образование“, кн. 4, 2024 г.

Заглавието е на редакцията

Алгоритмично мислене в предучилищна възраст

Откъс от „Проблеми и решения при изграждане на алгоритмично мислене у децата от предучилищна възраст“

Доц. д-р Десислава Баева

Русенски университет „Ангел Кънчев“

Петър Иванов

За съвременния етап от развитието на обществото ни е характерно прилагането на информационните технологии във всички сфери на човешката дейност, а това, от своя страна, изисква все по-бърза адаптация на хората към технологичните предизвикателства. Образователната ни система се старее да подпомогне подрастващите да получат достатъчно високо ниво на знания и умения за правилно и бързо разрешаване на възникващи проблеми и за тяхното отстраняване. Един от начините за формиране на тези умения е чрез развитие на алгоритмично мислене у децата още от предучилищна възраст.

Терминът алгоритъм се използва както в теоретичните постановки по математика и информатика, така и като разговорна дума в практиката.

Широко популярно е определението: система от последователни действия, които водят до решаване на дадена задача.

Редица човешки дейности са алгоритмични по своята природа. В течение на своя живот всеки човек научава и прилага поредица от последователни правила и действия, свързани с неговото поведение в различни ситуации. Нещо повече – една голяма част от своето време човек изразходва, за да научава или да прилага такива правила (пазарува, шофира, използва обществения транспорт и т.н.). Това определя необходимостта от формирането на алгоритмична култура и развитие на алгоритмично мислене у всеки подрастващ член на обществото.

За целите на настоящия анализ приемаме, че алгоритмично мислене е процесът на прилагане на редица умствени методи с цел разработване на ефективни подходи за решаване конкретни задачи. То включва следните аспекти:

- идентификация на проблема – разбиране същността на задачата и нейните изисквания;
- разработване на решение – създаване на стъпково решение, което да се справи с проблема, използвайки подходящи инструкции и операции;

Заглавието е на редакцията

www.pedagoggy.azbuki.bg

*Списание се реферира
и индексирва в Web of Science*

Главен редактор

Проф. д-р Румяна Пейчева-
Форсайт

E-mail: r.peytcheva@fp.uni-sofia.bg

Редактор

Любомира Христова
0889 22 12 15

Тел.: 02/425 04 70
02/425 04 71

E-mail: pedagoggy@azbuki.bg

Съдържание на сп. „Педагогика“, кн. 9 /2024:

*HISTORY OF BULGARIAN
EDUCATION /*

Българският проект за забавачница (1874) (В опит за актуален коментар на познавателните възможности) /
Блага Джорова, Галя Стефанова

*ИЗСЛЕДОВАТЕЛСКИ
ПРОНИКНОВЕНИЯ*

Изкуственият интелект в образованието на бъдещето /
Наталия Витанова

Analysis and Improvement of Video Learning Resources in Small-scale Learning Scenarios / *César Córcoles, Laia Blasco-Soplon, Germán Cobo Rodríguez, Ana-Elena Guerrero-Roldán*

Интегриране на образователен подход STEM в средното училище – предизвикателства, възможности и перспективи / *Нели Димитрова*

Проблеми и решения при изграждане на алгоритмично мислене у децата от предучилищна възраст / *Десислава Баева, Петър Иванов*

INSPIRing Change in English Language Teacher Education: Integrating 21st Century Skills and Critical Pedagogy / *Juan Manuel Castro-Carracedo*

Using Digital Educational Technologies to Promote Intercultural Interaction of the Future Economists in the Educational Environment / *Oksana Tynkaliuk, Vira Chornii, Oksana Kutsa, Mariana Karanevych*

Дидактически аспекти за развитие на творческите умения на учениците в четвърти клас / *Ива Стаменова / Iva Stamenova*

The Issue of Extraordinary Talent in the Residential Childcare Institution: Giftedness or Dual Exceptionality? / *Alois Daněk*

Доброволчеството като възможност за осигуряване на равен достъп до образование за всички (Резултати от проучване мнението на учители и студенти) / *Стефан Милетиев / Stefan Miletiev*

– оценка и оптимизация – води до намаляване времето и ресурсите, необходими за изпълнението му.

Алгоритмичното мислене е свързано с рационализиране на пътя към решаване на дадена задача, то се проявява в умението личността да използва индуктивни и дедуктивни методи и мисловни операции при анализ на проблеми от различни области, както и да използва методи за формализиране решенията на определена задача и запис на алгоритмичен език (Kovacheva 2023).

Понятията алгоритмично мислене, алгоритмични умения, алгоритмични способности и алгоритмична култура са тясно свързани.

Алгоритмични умения това е способността да се разделят сложни действия на малки стъпки и да се планират последователни дейности, чрез които да се постигне поставената цел. За да се формират алгоритмични способности, първо трябва да се формират алгоритмичните умения на детето, след това да се формира неговото алгоритмично мислене. Развиването на качествата активност, инициативност, постоянство, независимост, способност за прехвърляне на знания в нови ситуации, помагат за формиране на алгоритмичната култура при децата.

Алгоритмичната идея изисква методическа последователност и рефлексивна обосновааност. Този тип мислене не се формира само от обучение по програмиране, подходящо е всяко обучение, което би развило критичното мислене, логическото мислене и умението за решаване на проблеми от обучаваните. По тази причина не е задължително в детската градина този тип мислене да се преподава единствено с компютри или друг тип техника.

Формирането на алгоритмично мислене трябва да започва от най-ранна детска възраст и да обхваща целия период на израстване. То е система от подходи за разсъждение, насочени към решаването на възникващите в практическата дейност задачи. Този тип мислене е ориентирано към умението да се формулира правилно всяка възникнала задача и да се открие ефективен способ за нейното разрешаване (Tabakova 2018).

Настоящата статия се фокусира върху опита и предизвикателствата, с които се сблъскват съвременните педагогически специалисти в детските градини по време на различните ситуационни единици, чиято цел е провокиране на находчивост, инициатива и увереност у децата при поставянето на задачи, свързани с разрешаване на практически проблеми. За целта е проведено анкетизиране, като за представителна извадка са избрани педагогически специалисти от детските градини в Русе, тъй като Община Русе е първата община в България, която провежда поредица инициативи за внедряване на новите образователни решения, свързани с развитие на емоционалната интелигентност у децата от предучилищна възраст. Така тя осигурява ресурси за обучение по алгоритмично мислене и роботика за деца, обхващайки всички детски градини. Изследваните лица са педагогически специалисти с различен стаж и компютърна грамотност.

1. Тенденции в практиките и регулациите на образованието в България за изграждане на алгоритмично мислене у децата

Има различни мнения относно възрастта, от която трябва да започне формирането на алгоритмичното мислене у децата. В момента въпросът за повишаване научния характер на предучилищните знания е изключително актуален. В детската градина вече се създават предпоставки за усвояване научни понятия, които ще са необходими за училищното образование. Това се постига чрез игровизация на учебния процес и задачите на педагога е да направи едно сериозно занимание, забавно за детето чрез интересни за него дейности с помощта на различни технологични ресурси. Това налага инициативата държавата, общините и самите детски градини да оборудват сградите с нови технологии – всяка детска градина да притежава подходящи играчки за развитие на алгоритмично мислене, дъски или интерактивни дисплеи и да разполага с поне един настолен компютър или лаптоп, мултимедия или плазмен телевизор, свързани в мрежа. Те трябва системно да се използват за обучението на децата в педагогическите ситуации и в дейностите по интереси, а така също и за улесняване подготовката на педагозите за целенасоченото поднасяне на новия материал.

През програмния период на ЕС 2021 – 2027 е предвидено заделяне на европейски средства за въвеждане на новите технологии в образователната сфера от детската градина до университета. В програмата за образование е заложено и неговото модернизиране като:

1. Подобряване качеството на образованието чрез модернизация на учебното съдържание.
2. Подкрепа на заниманията по интереси за стимулиране развитието на личностни качества.
3. Подкрепа за повишаване на уменията, капацитета и непрекъснатата квалификация на педагогическите специалисти и непедагогическия персонал.
4. Ранното детско развитие, повишаване на обхвата и подобряване качеството в предучилищното и училищното образование и намаляване дела на преждевременно напусналите училище.

Всяка нова инициатива обаче е свързана с основния проблем, касаещ готовността и подготовката на педагогическия персонал.

2. Анкетно проучване готовността на педагогическите специалисти за въвеждане на обучение по алгоритмично мислене

За да се установи в каква степен педагогическите специалисти са подготвени за новите образователни предизвикателства, бе проведено анкетно проучване, като емпиричните данни са събрани през периода април – май 2023 г. Анкетирането е извършено изцяло онлайн, като за целта се използва Google формуляр, разпратен по електронната поща до всички детски градини (19 на брой) в Русе, данните за тях са достъпни на сайта на Община Русе. Взет е предвид фактът, че използването на социални медии за разпространение на анкетата би достигнало единствено до по-младите и компютърно грамотни педагогически специалисти, но не би осигурило цялостен обзор на реалната ситуация.

Анкетната карта е разработена специално за нуждите на анализа. Целта на анкетата е да се установи в каква степен педагогическите специалисти са запознати със съвременните подходи за развитие на алгоритмичното мислене у децата от предучилищна възраст, как се прилага то, с кои възрастови групи се осъществява и с какви проблеми се сблъскват специалистите.

Анкетната карта съдържа няколко модула с въпроси.

– Данни за анкетираните – 3 въпроса, свързани с детското заведение, длъжността и педагогическия стаж на анкетираните, както и възрастовата група на обучавани деца.

– Въпроси, свързани със знания по темата – 3 въпроса, чиято цел е да се уточни запознавани ли са педагогическите специалисти с тази тема, присъствали ли са на целеви обучения; имат ли някаква допълнителна подготовка и опит.

– Използване на образователни ресурси – 2 въпроса, използват ли се софтуерни продукти за развитие на алгоритмичното мислене и кои са те, както и какви други продукти се използват в практиката.

– Проблеми при организацията на обучението по алгоритмично мислене – 4 въпроса, свързани с това дали са се сблъскали с проблеми в обучението по темата, какви точно са проблемите, какви подходи са използвани за тяхното решаване.

След анализа на отговорите в анкетните листи се открояват следните обстоятелства.

Респондентите, 35 на брой, са с различен стаж и опит в областта на образованието, което е предпоставка за сериозни различия в изказаните мнения. Най-голяма част от отговорилите лица са учители с педагогически стаж над 20 години (съставляват 55% от общия брой). След тях следват педагозите със стаж между 10 и 20 години (втората по големина група). Най-малък е процентът на младите специалисти (18% от общия брой на изследваните лица).

При провеждането на ситуации с цел формиране на алгоритмичното мислене у децата от предучилищна възраст болшинството от педагогическите специалисти са се сблъскали с поредица практически предизвикателства и трудности, което е общо явление при въвеждането на нови методи и технологии в образователния процес.

Най-общо са синтезирани следните предизвикателства.

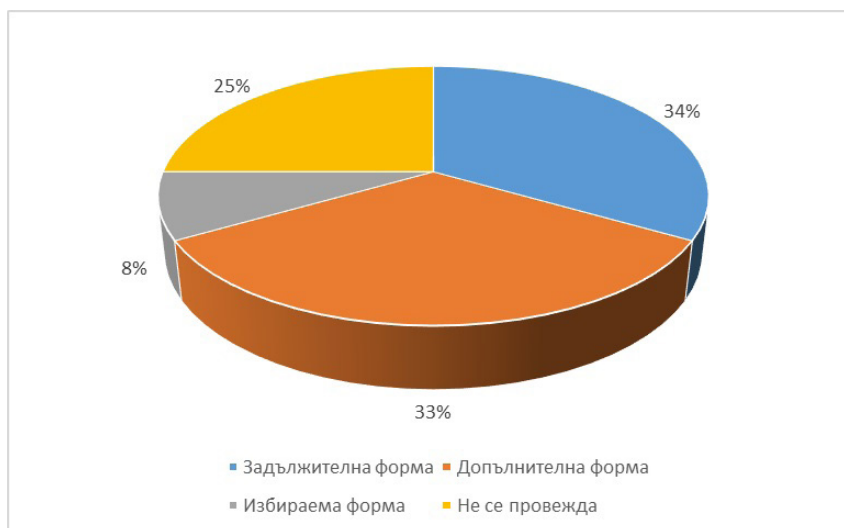
1. Липса на дидактични материали.
2. Липса на методика за работа.
3. Липса на систематизирана методика за работа по формиране и развиване на алгоритмично мислене у децата от предучилищна възраст.
4. Финансови проблеми.
5. Голям брой деца в групата.
6. Проблеми с материалната база.
7. Трудното включване на деца със СОП в този тип обучения.

Положителна тенденция е, че учителите са запознати с материята и са участвали в обучения за работа по формиране и развиване на алгоритмично мислене у децата, но за съжаление, все още има детски заведения, които декларираят, че не са включили в учебните си програми за предучилищна възраст подобно обучение.

3. Подходи и решения за формиране и развитие на алгоритмичното мислене

Дейностите по формиране и развитие на алгоритмичното мислене се осъществяват предимно в две възрастови групи: първа (деца между 3- и 4-годишна възраст) и четвърта (деца между 6- и 7-годишна възраст).

На фигура 1 е представено разпределението на формите за обучение по алгоритмично мислене: задължителната форма на обучение обхваща 34% от децата, допълнителната форма – 33%, а избираемата форма – 8% от децата. Тревожно е да се подчертае, че с една четвърт от децата (25%) изобщо не се работи за развитие на алгоритмичното им мислене.

Фигура 1. Форма за провеждане на обучение по алгоритмично мислене

За целите на настоящия анализ е направен и обзор на образователните продукти, които използват детските градини в Русе. За обучението по алгоритмично мислене анкетираните детски градини изброяват следните образователни продукти, прилагани в учебния процес: Lego Education конструктори, Bee-Bot, Envision, Code.Org, Google Blockly Games, mTiny coding kit и някои други в редки случаи. Процентното съотношение на използването им е следното (фиг. 2):

Избрано

Lego конструкторът заема най-голям дял от образователните продукти (48%). Следван е от Bee-Bot, който заема 27% от общия дял. Code.Org, Envision, Google Blockly Games, mTiny coding kit и др. се използват в по-редки случаи.

По време на изследването е проведена и беседа с действащи учители. Събраната информация, допълнена и от медийни източници, навежда на следното описание на актуалната ситуация.

Вече масово в детските градини са провежда обучение в алгоритмично мислене. Основно то е базирано на работа с конструктор Lego. Педагогическите специалисти са преминали обучение за работа с него, като това е отличен показател за ангажираността и грижата към развитието на децата.

Обучението на учителите в концепцията на Lego Education и насочването към активното участие на децата в ситуациите са от съществено значение за подобряване качеството на работата на детските учители и за усилията им за развитие на уменията на децата да прилагат алгоритмично мислене в дейностите си.

Комплектите LEGO Education често включват математически и научни концепции. Децата учат за симетрия, модели, пропорции и геометрия чрез практически подход и чрез следване на инструкции. Някои комплекти LEGO Education включват технология, която запознава децата с концепциите за програмиране и роботика. Това може да помогне за развитието на основни умения за кодиране по игров и увлекателен начин. Има комплекти LEGO Education, предназначени да симулират сценарии от реалния свят, което също подпомага децата да разберат и приложат концепции, свързани с архитектурата, инженерството и различни научни и социални подходи (Kovacheva 2023).

Познат на много детски градини е и технологичният модел на Bee-Bot. Това е образователен робот, визуално представен като играчка пчеличка, предназначен е за малки деца. Bee-Bot запознава децата с основните концепции на алгоритмичното мислене по прост и достъпен начин. Програмирането на Bee-Bot включва планиране и организиране на последователност от команди за постигане на конкретна цел. Това е подходящ ресурс за плавен преход към практическото програмиране. Този процес насърчава развитието на умения за решаване на проблеми, докато децата разработват стратегии и отстраняват проблеми. Програмирането на Bee-Bot насърчава логическото мислене, докато децата обмислят реда и последователността на командите, необходими за постигане на определен резултат. Той насърчава структуриран подход към решаването на проблеми.

Bee-Bot предоставя ранно въвеждане в технологиите и роботиката, а запознаването с неговата концептуална рамка в ранна възраст може да допринесе за цялостната технологична грамотност по време на целия процес на детско развитие. Ресурсът може да бъде интегриран в различни предметни области, включително математика, наука и езикови изкуства. Това позволява цялостно обучение, свързвайки концепциите за кодиране с други области на учебната програма.

Bee-Bot може да се използва с различни нива на сложност, което позволява диференцирано обучение. Учителите могат да приспособят дейности, за да отговорят на различни нива на умения и да предизвикат всяко дете по подходящ начин.

Конструирането в групи насърчава работата в екип и сътрудничеството. Децата могат да работят заедно за постигане на обща цел, споделяйки идеи и общувайки ефективно (Georgieva 2021).

Пълния текст четете в „Педагогика“, кн. 9, 2024 г.